

RIIGIKOGU

5. istungjärk.

Protokoll nr. 93 (3).

1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine. — 2. Riigikogu juhatuseteadaanne komisjonidesse antud seaduste kohta. — 3. Komisjonide täiendawad walimised. — 4. Seadus rahaministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta II lugemisel. Antud rahaasjanduse komisjoni. — 5. Seadus põllutööministeeriumi ametnikkude koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta II lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Seadus riigikantselei koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta II lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Seadus siseministeeriumi koosseisu täiendamise kohta II lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Seadus töö-hoolekandeministeeriumi koosseisu täiendamise kohta II lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Seadus teedeministeeriumi koosseisu muudatuste kohta II lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Postiagentuuride seadus II lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Seadus Wabariigi Walitsuse poolt 12. apr. 1920 a. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud lõbustusmaksu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 61/62 — 1920 a.) muutmise kohta II lugemisel. Wastu wõetud. 12. Walla ja maakonna omawalitsuste maksude kohta käiwa 31. dets. 1920 a. seaduse täiendamise seadus („Riigi Teataja“ nr. 3 — 1921 a., sead. nr. 19) II lugemisel. Wastu wõetud. — 13. Seadus rahaministeeriumile 210.000.000 marga suuruse krediidi määramise kohta riiklise toetuslaenu andmiseks elukorterite ehitamisel I lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Koolimajade ehitusfondi seadus. Rahaasjanduse komisjoni antud. — 15. Seadus Narwa linna sõjaaegsete wõlgade kustutamise kohta kogusummas ühe miljoni m. suuruses II lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Riigi 1922 a. eelarwe I lugemisel. — 17. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine.

Riigikogu koosolek 14. märtsil 1922 a. kell 5 p. 1. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 83 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**, pärast abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse lauas: siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**, rahaministri abi **K. Rosendori**; hiljem ilmuwad põllutööminister **B. Rostfeldt**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, haridusminister **H. Bauer**, Riigiwanem **K. Päts** ja kohtuminister **J. Reichman**.

Koosolek algab kell 5,15 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **A. Kerem**: Awan Riigikogu koosoleku. On ettepanek tehtud päewakorda täiendada komisjonide täiendawate walimistega. Teisi ettepanekuid ei tehta. Panen tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

2. Riigikogu juhatuseteadaanne komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Enne kui Riigikogu päewakorra juurde läheb, kannab sekretäär ette seaduseelnõude nimekirja, mis komisjonidesse antud.

Abisekretäär **W. Pezold** (loeb): Seaduseelnõu maaseaduse § 1 põhjal wõdrandatud mõisade ja maade peale ingrosseeritud wõlgade riigi kanda wõtmise kohta — antud rahaasjanduse ja maaseaduse komisjoni.

Seaduseelnõu siseministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta — antud rahaasjanduse komisjoni.

3. Komisjonide täiendawad walimised. Juhataja **A. Kerem**: Riigikogu asub päewakorra arutamisele. Riigikogu juhatusetele on sisse tulnud järgmised teadaanded:

1) „Sellega teatan, et ma amnestiakomisjonist tagasi astun. **E. Jonas**“.

2) „Sellega teatan, et ma töökaitse komisjonist tagasi astun. **W. Orras**“.

E. Jonas (is.): Panen ette töökaitse komisjoni **P. Keerdo** ja amnestiakomisjoni **P. Keerdo**.

A. Jürman: (põl.): Töökaitse komisjoni panen põllumeeste rühma poolt härra Kesköll'i asemele ette härra Pärli'i

Juhataja **A. Kerem**: Kristliku rahwajakonna poolt on rahaasjanduse komisjoni rkl. Märton'i asemele ette pandud rkl. Amberg. Siis on weel väliskomisjoni rkl. Uluots'a asemele ette pandud rkl. Tupits. Kas tehakse ettepanekuid hääletamise korra kohta? (Wahel hüüed: Korrage!) On ettepanek teh-

tud korruga hääletada. Kas waieldakse selle ettepaneku vastu? Keegi ei waidle. Panen kõik ettepanud kandidaadid hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Wastu ei ole keegi. Sellega on kõik ettepanud kandidaadid wälitud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

4. Seadus rahaministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jõeäär** (loeb): Rahaministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatused.

Juhataja **A. Kerem**: Asun pealkirja hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Pealkiri on nähtawa hääleteenamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Kinnitada 1. aprillist 1922 a. Wabariigi Walitsuse poolt 28. aprillil ja 12. juunil 1921 a. maksmapandud tolli, aktsiisi ja otsekoheste maksude peawalitsuste ja nendele alluwate asutuste koosseisudes ja palgamäärades järgmised muudatused:

§ 1. Koosseisust wälja jätta.

VIII. Tolli peawalitsus.

a) Tallinna tolliwalitsus.

Ametinimetused.	Isikute arw.	Põhipalk markades.
Rewidendid V järgu	3	3.200.—
Eksekuutor	1	2.500.—
Laewade ülewaataja	1	3.200.—
Ladude ülewaataja	1	3.200.—
Asjaajaja	1	2.700.—
Tolli wäljaarwaja	1	3.200.—
Mootorpaadi juht	1	Meremeeste
Madrus	1	normide järele.

b) Narwa tolliwalitsuses.

Laewade ja ladude ülewaataja abid	2	2.300.—
Rewident V järgu	1	3.200.—
Laewade ülewaataja (ühendada ladude ülewaat.)	1	2.700.—
Tõlk	1	2.300.—
Asjaajaja	1	2.300.—
Kantseleiametnikud	2	Üldiste normide järele.

Walwurid III järgu	10	1.800.—
Teenijaid	2	Üldiste normide järele.

d) Walga tolliwalitsuses.

Laewade ja ladude ülewaataja abid	1	2.300.—
e) Pärnu, Tartu, Haapsalu ja Kuressaare tolliwalitsuses.		
Rewident—kassahoidja	1	2.700.—
Sekretäär — raamatupidaja	1	2.700.—
Laewade ja ladude ülewaataja	1	2.500.—
Laewade ja ladude ülewaataja abi	1	2.300.—
Walwurid III järgu	12	1.800.—
Kantseleiametnikud	3	Üldiste normide järele.

VI. Otsekoheste maksude peawalitsuses.

Riigi liikumata waranduste maksuamet.

Wanem hindaja	1	3.500.—
Kantseleiametnik	1	Üldiste normide järele.

Rahaministri abi **K. Rosen-dorf**: Käesolewa seadusega oli mõeldud meie tolliametkonnale kindel kawa anda. Kõik, mis senni tolliametkonna alal oli tehtud, kandis enam-wähem juhuslikku laadi, sest ei olnud ühist plaani, wõib olla ei juhitud tolliametkonna peale ka mitte küllalt tähelepanu. Umbes aasta jooksul pandi tolliametkonna tegewust tähele ja tuldi otsusele, et asi nii edasi kesta enam ei wõi. Asjatundjatele anti sellekohane uus projekt wäljatöötamiseks, niisama ka koosseisude kokkuseadmine. Wiimane on Riigikogule ette pandud. Peab üttelema, et Riigikogu komisjon ja alamkomisjon ei ole wastawate andmete korjamisel mitte küllalt tähelepanelik ega ettewaatlilik olnud. Ka ei ole andmeid mitte rahaministeeriumist ega tolliwalitsusest küsitud, waid neid on kuskilt mujalt saadud. Sellega on ka seletataw, et rahaasjanduse komisjoni poolt Riigikogule ettepanud projekt puudulik on. Ma illustreerin siin mõned puudulikud kohad. Praegu on meil Narwas, kus õieti kaks tollipunkti on, üks Narwas ja teine Narwa-Jõesuus, ladude ülewaataja ja laewade ülewaataja; mõlemate funktsioonid on täiesti lahus. Juba see asjaolu, et Narwa ja Narwa-Jõesuu tolliasutused kaksteist wersta üksteisest eemal seisawad, ütleb,

et siin ei wõi juttu olla ühe inimesega läbi saamisest. Rahaasjanduse komisjoni ettepanekul on Wabariigi Walitsuse ettepanekus üks ametnik maha tõmmatud, nii et nüüd tuleb ühel ametnikul ühel ajal Narwas ja Narwa-Jõesuus ametis olla, mis täiesti wõimatu on. Peale selle on meie kawas maha wõetud weel üks rewident, põhjendades seda wist sellega, et Wene ajal oli vähem ametnikka. Kuid siin peab meeles pidama, et Wene ajal oli toll ainult Narwa-Jõesuus, kuna meil nüüd tollipunkt ka Narwas on, kus kaunis suur tegewus transiidi läbikäigu näol. Pärnus, kus makswa koosseisu järele on ülem, rewident, sekretäär, laewade ja ladude ülewaataja, 2 kantseleiametnikku, 10 walwuri ning teenija, ja kus rahaministeerium juba omalt poolt mahakärpimisi ette wõttis, pannes Riigikogule kinnitamiseks ette ülema, rewidenti, kantseleiametniku, 7 walwuri ja ühe teenija, on rahaasjanduse komisjon omalt poolt uue rewidenti-kassahoidja ja ühe walwuri maha tõmmanud, nii et Pärnu tolliwalitsusse, kus Wene ajal 9 ametnikku, 3 kantseleiametniku ja 32 walwuri oli, jääks praegu ainult 9 meest. Meie palusime siin ka walwurite arwu suurendada, kuid et see läbi ei ole läinud, loobume sellest; tingimata wajame aga ühe rewidenti-kassahoidja, sest jätta tolliwalitsust ainult ühe ametniku hooleks ei wõi: jääb ta haigeks, kes siis kaupa wälja annab jne. Samuti on Haapsalus ja Kuressaares kahte ametnikku waja. Makswa kawa järele on meil Haapsalus tolliülem ja sekretäär-raamatupidaja-kassahoidja; 2 ametnikku on meil ka Kuressaares. Kui praegune rahaasjanduse komisjoni ettepanek läbi läheks, siis oleks meie tolliasutused wäga raskesse seisukorda pandud ja meie ei saaks mingisugust wastutust nende tegewuse eest oma peale wõtta. Sellepärast panen ette täiendada Narwa tolliwalitsust ühe 5. järgu rewidenti ja 1 laduülewaatajaga, Pärnu tolliwalitsust ühe rewident-kassahoidjaga, Haapsalu tolliwalitsust ühe sekretäär-raamatupidajaga ja Kuressaare tolliwalitsust ühe laewade ja ladude ülewaatajaga. Palun minu ettepanek uuesti läbiwaatamiseks komisjoni anda.

Aruandja A. Jõeäär: Kuna walitsuse esitaja nõuab, et teataw osa seadusest uuesti komisjoni läbiwaatamiseks tagasi antaks, siis palun Riigikogu tänast seaduse arutamist katkestada kunni komisjon uue ettepanekuga esineb.

Juhataja A. Kerem: Walitsuse esitaja on ettepaneku teinud käesolewa seaduse kohta käiawat parandust komisjoni uuesti läbiwaatamiseks anda, milleks tal ka kodukorra paragrahw 52 põhjal õigus on, järjellikult läheb käesolew paragrahw komisjoni tagasi. Peale selle on ettepanek tehtud seaduse edasi arutamist katkestada. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Seadus põllutööministeeriumi ametnikkude koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **Chr. Arro** (loeb): Seaduse pealkiri: Seadus põllutööministeeriumi ametnikkude koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja Chr. Arro (loeb):

§ 1.

Wabariigi Walitsuse poolt 28. aprillil 1921 a. kinnitud põllutööministeeriumi koosseisust jäetakse wälja statistika osakonna koosseis, arwates 1 jaanuarist 1922 a.

Ametinimetused.	Isikute arw.	Põhipalgad.
Osakonna juhataja	1	5.500.—
Toimkonna juhatajaid	2	3.800.—
Kartograaf	1	2.700.—
Joonistaja	1	Üldiste normide järele.
Kopeeriija kalka peal	1	Üldiste normide järele.
Wanem kantseleiametnik	1	Üldiste normide järele.
Masinakirjutaja	1	Üldiste normide järele.
Tabelipidajaid	8	Üldiste normide järele.
Kantseleiametnik	1	Üldiste normide järele.
Teenija	1	Üldiste normide järele.

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1

on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **Chr. Arro** (loeb):

§ 2.

Põllutöoministeeriumi koosseisu täiendatakse, arwates 1. jaanuarist 1922 a. järgmiselt:

Ametinimetused.	Isikute arw.	Põhipalgad.
Statistika büroo juhataja	1	4.600.—
I järgu (wanemaid) arweametnikka	abi I 2	4.200.—
Üldiste normide järele.		
II järgu (nooremaid) arweametnikka	4	Üldiste normide järele.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud. Sellega on kogu seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Seadus riigikantselei koosseisu ja palgamäärade muudatuste kohta — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Riigikantselei koosseisu ja palgamäärade muudatused.

Juhataja **A. Kerem**: Panen selle seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): Kinnitada 1. jaanuarist 1922 a. Wabariigi Walitsuse poolt 28. aprillil 1921 a. maksmapandud riigikantselei koosseisudes ja palgamäärades järgmised muudatused:

§ 1. Koosseisust välja jätta:

Riigikantseleis.

Ametinimetused.	Isikute arw.	Põhipalgad.
Toompea lossi komandant	1	5.000.—
Wabadusristi osakonnas.		
Osakonna juhataja	1	5.500.—

Riigiarhiwis.

Wanem ametnik	1	3.500.—
Riigi statistika keskbüroos.		
Demograafia toimkonna juhataja	1	3.500.—

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb):

§ 2. Koosseisu täiendada.

Riigiarhiwis:

Ametinimetused.	Isikute arw.	Põhipalgad.
Riigiarhiwi juhataja abi	1	5.000.—

Riigi statistika keskbüroos.

Üldises osakonnas.

Wanem statistiker	1	4.200.—
Põllumajanduse osakonnas.		
Wanem statistiker	1	4.200.—
Nooremaid arweametnikka	2	2.150.—
Majandusosakondades.		
Nooremaid arweametnikka	2	2.150.—

Kantseleis.

Statistik-redaktor	1	5.000.—
Wanem kantseleiametnik	1	2.300.—

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb):

§ 3. Ümber nimetada:

Riigiraamatukogus.

1 wanem ametnik raamatukoguhoidjaks.

Riigiarhiwis.

1 wanem ametnik arhiwaariks.

Riigi statistika keskbüroos. Kaubandustööstusosakond majandusosakonnaks.

1 majateenija alaealiseks käskjalaks.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb):

§ 4. Palka kõrgendada:

Riigikantseleis.

	Mk.	Mk.
Teenijate wane- male	1.900 pealt	2.150 peale.
Kutsarile	1.800 ..	2.150 ..
Käskjalale	1.800 ..	2.000 ..
Wanemale ukse- hoidjale	1.800 ..	2.000 ..

Riigiarhiwis.

	Mk.	Mk.
Juhatajale	6.000 pealt	6.500 peale.
Wanemale teeni- jale	1.800 ..	2.150 ..

Riigi statistika keskbüroos.

	Mk.	Mk.
Juhataja abile	5.000 pealt	5.500 peale.
3 osak. juhatajale	4.600 ..	5.000 ..
6 wanemale statis- tikerile	3.500 ..	4.200 ..
6 nooremale statis- tikerile	2.950 ..	3.200 ..

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 4 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud ja sellega ka terwe seadus II lugemisel.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. Seadus siseministeeriumi koosseisu täiendamise kohta — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Ehrlich** (loeb): Seadus siseministeeriumi koosseisu täiendamise kohta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich** (loeb): § 1. Täiendada Wabariigi Walitsuse poolt 24. märtsil 1920 a. kinnitatud siseministeeriumi koosseisu waranduste walitseja asjaajaja kohaga, põhipalgaga Mk. 2.950.— kuus.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 1 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Ehrlich** (loeb): § 2. Käesolew koosseisu täiendamine lugeda makswaks 1. jaanuarist 1922 a. kummi 1. jaanuarini 1923 a.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 2 hääletamisele. (Hääletatakse.) Sellega on § 2 ja sellega ka seadus II lugemisel wastu wõetud. Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Seadus töö-hoolekandeministeeriumi koosseisu täiendamise kohta — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Seadus töö- ja hoolekandeministeeriumi koosseisu suurendamiseks 1. märtsist s. a.

Juhataja **A. Kerem**: Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): Täiendada 1. märtsist 1922 a. Wabariigi Walitsuse poolt 28. aprillil 1921 a. kinnitatud töö- ja hoolekandeministeeriumi koosseis järgmiselt:

Ametinimetused.	Isikute arw.	Põhipalgad.
Töökaitse kommissarid	4	4.600.—
Asjaajajad	4	2.700.—

Juhataja **A. Kerem**: Panen selle seaduse hääletamisele. (Hääletatakse.) See seadus on II lugemisel nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Seadus teedeministeeriumi koosseisu muudatuste kohta — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Teedeministeeriumi koosseisu ja palgamäärade muudatuste seadus.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei ole. Pealkiri on wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Kinnitada 1. jaanuarist 1922 a. Wabariigi Walitsuse poolt 8, 23, 28 ja 29 aprillil 1921 a. maksmapandud teedeministeeriumi keskasutuse, riigiraudteede-, posti-

telegraafi-telefoni ja maanteede, sisemiste weeteede walitsuse koosseisudes ja palgamäärades järgmised muudatused.

§ 1.

Koosseisust välja jätta:

B RIIIGIRAUDTEEDE AMETKONNAS.

Keskwalitsus.

Ametinimetused.	Isikute arw.	Põhipalgad Mk.
Konsultant-inseneer	1	5.500.—

Kantselei.

Posti ekspediitor	1	2.150.—
Posti ekspediitori abi	1	2.000.—
Masinakirjutajad	3	Üldiste normide järele.

Arweosakond.

Käskjalg	1	1.720.—
Tee-ehitusosakonna wanedamad arweametnikud	2	3.200.—
Liikumise osakonna wanem arweametnik	1	3.200.—
Weosakonna laudkonna juhataja	1	3.800.—

Tulude kontroll.

Kaubanduse rewident	1	3.800.—
Kontrolöörid laudkonnas	2	2.950.—

Terwishoiu osakond.

Jaoskonna arsti noorem abi	1	3.500.—
Käskjalg	1	1.720.—

Warustusosakond.

Jaoskonna juhataja II jär-gus	1	3.800.—
Metsaasjanduse eriteadlane	1	3.800.—
Arweametnikud	6	Üldiste normide järele.
Kontoriametnikud	2	Üldiste normide järele.
Piletite ekspediitor	1	2.300.—
Käskjalad	2	1.720.—

Magasinid ja ladud.

Liini ladude ülewaataja	1	2.700.—
Masinakirjutaja	1	Üldiste normide järele.
Aidamehed	2	2.000.—
Käskjalg	1	1.720.—

Tee- ja ehitusosakond.

Masinakirjutaja	1	Üldiste normide järele.
-----------------	---	-------------------------

Liikumise osakond.

Masinakirjutajad	2	Üldiste normide järele.
Kantselei õpilased	2	Üldiste normide järele.

Weosakond.

Käskjalg	1	1.720.—
----------	---	---------

Tee- ja ehitusosakonnaliini jaoskond.

Tehnik	1	Üldiste normide järele.
Aidamehed	3	2.150.—
Masinakirjutajad	3	Üldiste normide järele.
Käskjalad	2	1.720.—

Liini personaal.

Teemeistrid	2	2.500.—
Eestöötegijad	6	2.000.—
Remondi töömehed	57	1.800.—
Tehnikud praktikandid	4	1.860.—
Sepad	3	1.950.—
Silla lukussepp	1	1.950.—
Signaali lukussepp	1	1.950.—
Ülesõidukoha wahid	71	1.520.—
Hoonete ülewaataja abi	1	2.500.—
Potissepad	2	1.950.—
Tislerid	2	1.950.—
Aidamees	1	1.900.—
Kraami väljaandja	1	2.000.—

Konduktorite ruumid.

Koristajad	3	1.720.—
------------	---	---------

Jaamad.

Jaamaülema abi II järgus	1	2.950.—
„ abid IV järgus	2	2.500.—
„ „ V järgus	4	2.300.—
Tehnilise liikumise korraldajad	2	2.150.—
Rööpaseadjad	37	1.830.—
Haakijad	3	2.000.—
Wedurisaatjad	6	1.900.—
Lambikorraldaja	1	1.830.—
Jaama töömehed	25	1.800.—
Jaamawalit	1	1.750.—

Kauba jaam.

Kaubahoowi ülewaataja	1	2.300.—
Bagaashi laekahoidja	1	2.150.—
Kontoriametnikud	10	Üldiste normide järele.
Platwormi piletimüüja	1	1.860.—
Kaalu töömehed	7	1.800.—
Aida töömehed	2	1.800.—

Puhastajad.

Põrandapesijad	5	1.720.—
Kauba walwe jaamades.		
Ööwahid	4	1.720.—

Rongide teenistus.

Wanemad konduktorid	14	1.950.—
Nooremad konduktorid	7	1.860.—
Wagunisaatjad	14	1.950.—

Liini teenistus.

Mehaanikud	2	2.500.—
Montöörid	4	2.000.—
Wanemad telegrafistid	3	2.500.—
Telegrafistid	24	1.950.—
Telefonist	1	1.800.—
Tagawara telegrafistid	5	1.860.—
Telegraafi käskjalad	4	1.800.—
Telegraafi õpilased	8	Üldiste normide järele.

Veosakonna liin.

Depoo korraldajad	3	3.200.—
Arweametnik	1	Üldiste normide järele.
Käskjalad	3	1.720.—
Puhkeruumi wahid	2	1.750.—
Depoo wahid	7	1.750.—
Weduri järelwaatajad	3	2.500.—
Pööramehed	6	1.800.—
Masinakirjutaja	1	Üldiste normide järele.
Materjaali wäljaandja	1	1.950.—
Torupuhastajad	4	1.860.—

Wee warustus.

Weejaama masinistid	8	1.950.—
Weeandjad	7	1.750.—
Kütjad weejaamades	2	1.830.—

Wagunite ülewaatus.

Nooremad wagunite ülewaatajad	6	2.000.—
Rewiisi lukussepad	6	2.000.—

Wagunite küte.

Wagunikütjad	156	1.830.—
--------------	-----	---------

Wagunite määre.

Määrijad	13	1.950.—
----------	----	---------

Wagunite puhastus.

Wagunite puhastajad	7	1.720.—
---------------------	---	---------

Weduri teenistus.

Wedurijuhid sõidurongides	23	3.200.—
Wedurijuhid manööwririd	4	2.700.—
Wedurijuhid I abid	24	2.500.—
„ II „	14	1.900.—

Töökojad.

Meistri abi	1	2.950.—
Tööjuhid	1	2.150.—
Aurukatla kütja	1	1.900.—
Wahid	5	1.750.—
Elektrijaama masinistid	3	2.150.—
Käskjalg	1	1.720.—

D. MAANTEEDE JA SISEMISTE WEE-TEEDE AMETKOND.

Majandus-osakonna juhataja	1	3.800.—
----------------------------	---	---------

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):

§ 2. Koosseisu täiendada.

A. TEEDEMINISTEERIUMI KESK-ASUTUSES.

Ametinimetused.	Isikute arw.	Põhipalgad.
Käsusametnik	1	4.600.—
Wanem kantseleiametnik	1	Üldiste normide järele.
Masinakirjutajad	2	Üldiste normide järele.
Statistika ametnik	1	2.950.—
Tariifi eriteadlane	1	5.000.—
Peainspektor	1	7.000.—
Inspektorid	3	5.000.—
Nooremad inseneerid	2	4.600.—
Joonestajad	1	Üldiste normide järele.
Tehnika osakonna asjaajaja	1	3.500.—

B. RIIGIRAUDTEEDE AMETKONNAS.

Keskwalitsus.

Raudteeilema II abi	1	7.000.—
---------------------	---	---------

Kantselei.

Wanem kantseleiametnik	1	Üldiste normide järele.
------------------------	---	-------------------------

Kantseleiametnikud	6	Üldiste normide järele.
Käskjalad	2	1.720.—
Koristaja	1	1.720.—

A r w e o s a k o n d.

Arweametnikud	3	Üldiste normide järele.
Tee-ehitusosakonna raamatupidajad	2	3.500.—
Liikumise osakonna noorem raamatupidaja	1	3.500.—
Weosakonna wanem arweametnik	1	3.200.—
Weosakonna arweametnikud	2	Üldiste normide järele.
Weosakonna kontori- ametnikud	3	Üldiste normide järele.
Weosakonna noorem raamatupidaja	1	3.500.—

T u l u d e k o n t r o l l.

Takseerijad	4	2.500.—
Wanem kontori- ametnik	1	Üldiste normide järele.
Kontori- ametnikud	6	Üldiste normide järele.
Noorem raamatupidaja	1	3.500.—

K a u b a n d u s j a o s k o n d.

Kontori- ametnikud	5	Üldiste normide järele.
Tariifiteadlane	1	4.200.—
Blankettide ladu juhataja	1	3.500.—

T e r w i s h o i u o s a k o n d.

Jaoskonna arsti wanem abi	1	3.800.—
Sanitäär	1	1.900.—
Kojamees	1	1.750.—

W a r u s t u s o s a k o n d.

Wanemad arweametnikud	2	3.200.—
-----------------------	---	---------

M a g a s i n i d j a l a d u d.

Arweametnik	1	Üldiste normide järele.
Kontori- ametnikud	3	Üldiste normide järele.
Liini ladude ülewaatajad	1	3.500.—
Liini ladude ülewaatajad reserwis	3	2.300.—
Wanemad aidamehed	3	2.150.—
Wahid	4	1.750.—
Wanem arweametnik	1	3.200.—

T e e - j a e h i t u s o s a k o n d.

Kontori- ametnik	1	Üldiste normide järele.
Wanem kontori- ametnik	1	Üldiste normide järele.

L i i k u m i s e o s a k o n d.

Kontori- ametnikud	4	Üldiste normide järele.
-----------------------	---	-------------------------

W e o s a k o n d.

Wanem inseneer	1	5.000.—
Kojamees	1	1.750.—

T e e - e h i t u s o s a k o n n a
l i i n i j a o s k o n n a d.

Arweametnik	1	Üldiste normide järele.
Kontori- ametnikud	5	Üldiste normide järele.

L i i n i p e r s o n a a l.

Korstnapühkijad	2	2.000.—
Laduwahid	3	1.750.—
Wanem kojamees	1	1.830.—
Sillawahid	4	1.720.—

J a a m a d.

Jaamaülema abid I järgus	1	3.200.—
--------------------------	---	---------

K a u b a j a a m.

Kauba laekahoidja	1	2.700.—
Kauba väljaandja agent	1	2.300.—
Asjaajaja	1	2.950.—
Käskjalg	1	1.720.—

W e o s a k o n n a l i i n.

Jaoskonna ülema II abi	1	3.800.—
Kontori- ametnik	1	Üldiste normide järele.

W e d u r i t e p u h a s t u s.

Ahjupuhastajad	3	2.000.—
Weduripuhastajad	4	1.800.—

W e e w a r u s t u s.

Weejaama masinisti abi	1	1.900.—
------------------------	---	---------

W a g u n i t e ü l e w a a t u s.

Wanemad wagunite üle- waatajad	2	2.500.—
Wagunite parandajad	3	2.000.—
Waguni pargiwahid	6	1.750.—
Waguni saatjad	29	1.950.—

Weduri teenistus.

Wedurijuhid kaubarongides 8 2.950.—

Töökojad.

Kontoriametnik 1 Üldiste normide järele.

C. POSTI-TELEGRAAFI-TELEFONI AMETKONNAS.

Postiasutuste personaal.

Agentuuride juhatajad 10, — palgaga Mk. 1.805 ilma elukalliduslisata.

Agentuuride juhatajad 10, — palgaga Mk. 1.710 ilma elukalliduslisata.

Kõnepunktide juhatajad 40, — palgaga 25% kõnepunkti sissetulekust.

D. MAANTEEDE JA SISEMISTE WEETEEDE AMETKONNAS.

Masinistid 2 Üldiste normide järele.

Autojuht 1 Üldiste normide järele.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa häälteenamusega wastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):

§ 3. Palka kõrgendada.

A. TEEDEMINISTEERIUMI KESKASUTUSES.

	Mk.	Mk.
1 kantselei juhatajale põhipalka	4.600 pealt	5.500 peale.
1 kantselei asjaajajale põhipalka	3.200 „	3.500 „
1 pearaamatupidajale põhipalka	5.000 „	5.500 „
1 tehnikaosakonna juhatajale põhipalka	6.000 „	7.000 „
1 wanemale inseneerile (ühtlasi tehnika osakonna juhataja abi)	5.000 „	6.000 „

B. RIIGIRAUDTEEDE AMETKONNAS.

Keskvalitsus.

	Mk.	Mk.
1 käskudetäitjale inseneerile põhipalka	5.000 pealt	5.500 peale.

Kantselei.

	Mk.	Mk.
1 personaal laudkonna juhatajale põhipalka	3.800 pealt	4.200 peale.
1 arhiivaarile põhipalka	2.500 „	2.700 „
2 rewidendile põhipalka	3.800 „	4.200 „
1 uksehoidjale põhipalka	1.800 „	1.830 „
1 kojamehele põhipalka	1.800 „	1.830 „

Arweosakond.

	Mk.	Mk.
1 pearaamatupidajale põhipalka	5.500 pealt	6.500 peale.
1 pearaamatupidaja abile põhipalka	4.600 „	5.000 „
2 laudkonna juhatajale II järgu põhipalka	3.800 „	4.200 „
2 laudkonna juhatajale III järgu põhipalka	3.500 „	3.800 „
1 peakassa juhataja abile põhipalka	2.950 „	3.200 „
6 palgamaksjale põhipalka	2.500 „	2.700 „
1 tee- ja ehitusosakonna raamatupidajale põhipalka	3.800 „	4.200 „
1 liikumise osakonna raamatupidajale põhipalka	3.800 „	4.200 „
1 weosakonna raamatupidajale põhipalka	3.800 „	4.200 „

Statistika ja oskond.

	Mk.	Mk.
1 asjaajajale põhipalka	2.950 pealt	3.200 peale.
8 statistikerile põhipalka	2.300 „	2.500 „

Tulude kontroll.

	Mk.	Mk.
1 laudkonna juhatajale põhipalka	4.200 pealt	4.600 peale.

Kaubandusjaoskond.

	Mk.	Mk.
1 juhatajale põhipalka	4.600 pealt	5.000 peale.

1 jaoskonna asja-
ajajale põhipalka 2.950 „ 3.200 „

Terwishoiu osakond.

Mk. Mk.

1 ülemarstile põhi-
palka 5.500 pealt 6.000 peale.

1 jaoskonna arstile
põhipalka 4.600 „ 5.000 „

Warustusosakond.

Mk. Mk.

1 juhatajale põhi-
palka 5.500 pealt 6.500 peale.

Magasinid ja ladud.

Mk. Mk.

3 wanemale töö-
mehele põhipalka 1.830 pealt 1.900 peale.

Tee- ja ehitusosakond.

Mk. Mk.

1 osakonna üle-
male põhipalka 6.000 pealt 7.000 peale.

Liikumise osakond.

Mk. Mk.

1 osakonna üle-
male põhipalka 6.000 pealt 7.000 peale.

1 väljamaa raud-
tee ühenduse ins-
pektorile põhi-
palka 4.600 „ 5.000 „

1 wanemale rewi-
dendile põhipalka 4.200 „ 4.600 „

2 laudkonna juha-
tajale II järgus
põhipalka 3.800 „ 4.200 „

Telegraaf.

Mk. Mk.

1 telegraafi jaos-
konna juhatajale
põhipalka 4.600 pealt 5.000 peale.

1 telegraafi korras-
pidajale kontro-
lööriale põhipalka 2.300 „ 2.500 „

Weoosakond.

Mk. Mk.

1 osakonna üle-
male põhipalka 6.000 pealt 7.000 peale.

1 wanemale rewi-
dendile põhipalka 4.200 „ 5.000 „

1 aidamehele põhi-
palka 1.900 „ 2.000 „

1 mehaanikule
põhipalka 2.300 „ 2.500 „

Tee- ja ehitusosakonna liini
jaoskond.

Mk. Mk.

3 jaoskonnaülema
abile põhipalka 4.200 pealt 4.600 peale.

3 asjaajajale põhi-
palka 2.950 „ 3.200 „

Liinipersonaal.

Mk. Mk.

6 teemeistrile põhi-
palka 3.200 pealt 3.500 peale.

8 teemeistrile põhi-
palka 2.950 „ 3.200 „

1 teemeistrile põhi-
palka 2.700 „ 3.200 „

13 teemeistrile põ-
hipalka 2.500 „ 2.700 „

9 teemeistrile põhi-
palka 2.300 „ 2.700 „

46 eestöotegijale
põhipalka 2.150 „ 2.300 „

52 eestöotegijale
põhipalka 2.000 „ 2.150 „

31 eestöotegijale
põhipalka 1.950 „ 2.150 „

18 eestöotegijale
põhipalka 1.950 „ 2.000 „

160 remondi töö-
mehele põhipalka 1.860 „ 1.900 „

276 remondi töö-
mehele põhipalka 1.800 „ 1.830 „

6 sepale põhipalka 1.950 „ 2.000 „

6 pealelööjale põhi-
palka 1.860 „ 1.950 „

3 silla lukusse pale
põhipalka 1.950 „ 2.300 „

15 ülesõidukoha
wahile põhipalka 1.750 „ 1.800 „

5 ülesõidukoha
wahile põhipalka 1.720 „ 1.800 „

1 hoonete ülewaa-
tajale põhipalka 3.200 „ 3.500 „

1 hoonete ülewaa-
taja abile põhi-
palka 2.500 „ 2.700 „

2 kümnikule põhi-
palka 2.150 „ 2.300 „

7 potisse pale põhi-
palka 1.950 „ 2.000 „

8 tiserile põhipalka 1.950 „ 2.000 „

3 aednikule põhi-
palka 1.950 „ 2.000 „

3 maalrile põhi-
palka 1.950 „ 2.000 „

4 korstnapühkijale
põhipalka 1.950 „ 2.000 „

3 weewärgi lukus-
sepale põhipalka 1.950 „ 2.000 „

Inwentaari parandus.	
	Mk. Mk.
2 lukusse pale põhipalka	1.950 pealt 2.000 peale.
2 tiserile põhipalka	1.950 „ 2.000 „

J a a m a d.	
	Mk. Mk.
2 rongiseadjale põhipalka	2.150 pealt 2.300 peale.
2 rongiseadjale põhipalka	2.000 „ 2.150 „
8 tehnilise liikumise korraldajale põhipalka	2.150 „ 2.300 „
12 wanemale rööpaseadjale põhipalka	1.950 „ 2.000 „
6 wanemale rööpaseadjale põhipalka	1.900 „ 1.950 „
1 haakijale põhipalka	1.900 „ 2.150 „

K a u b a j a a m.	
	Mk. Mk.
1 kaubakontori juhatajale põhipalka	3.500 pealt 3.800 peale.
5 kauba laekahoidjale põhipalka	2.700 „ 2.950 „
2 kauba laekahoidjale põhipalka	2.500 „ 2.950 „
2 kauba laekahoidjale põhipalka	2.500 „ 2.700 „
6 pileti laekahoidjale põhipalka	2.300 „ 2.500 „
1 pileti laekahoidjale põhipalka	2.150 „ 2.500 „
1 pileti laekahoidjale põhipalka	2.000 „ 2.150 „
2 багаashi laekahoidjale põhipalka	2.300 „ 2.500 „
39 kauba väljandjale — wastuwõtjale põhipalka	2.000 „ 2.150 „
6 platwormi piletimüüjale põhipalka	1.860 „ 1.950 „
4 plommijale põhipalka	1.860 „ 1.900 „
14 aida töömehel põhipalka	1.800 „ 1.860 „
3 märkijale põhipalka	1.800 „ 1.860 „

K a u b a w a l w e j a a m a d e s.	
	Mk. Mk.
40 ööwahile põhipalka	1.720 pealt 1.750 peale.

L i i n i t e e n i s t u s.	
	Mk. Mk.
1 telefonistile põhipalka	1.800 pealt 1.900 peale.

W e o o s a k o n n a l i i n.	
	Mk. Mk.
3 depooülemale põhipalka	3.500 pealt 3.800 peale.
3 depoo korraldajale põhipalka	3.500 „ 3.800 „
2 depoo korraldajale põhipalka	3.200 „ 3.500 „

W e d u r i t e p u h a s t u s.	
	Mk. Mk.
1 katlapesijale	1.900 pealt 2.000 peale.
11 ahjupuhastajale	1.900 „ 2.000 „
7 weduripuhastajale	1.720 „ 1.800 „

W e e w a r u s t u s.	
	Mk. Mk.
12 weejaama masinistile põhipalka	2.000 pealt 2.150 peale.
31 weejaama masinistile põhipalka	1.950 „ 2.000 „

W a g u n i t e ü l e w a a t u s.	
	Mk. Mk.
4 wanemale waguni ülewaatajale põhipalka	2.300 pealt 2.500 peale.

T ö ö k o j a d.	
	Mk. Mk.
3 tööjuhatajale põhipalka	2.300 pealt 2.500 peale.
10 tööjuhatajale põhipalka	2.150 „ 2.300 „
3 elektriijaama masinistile põhipalka	2.150 „ 2.300 „

D. MAANTEEDE JA SISEMISTE WEE- TEEDE AMETKONNAS.

	Mk. Mk.
1 walitsuse juhatajale põhipalka	6.000 pealt 7.000 peale.
1 pearaamatupidajale põhipalka	4.200 „ 4.600 „
1 kassahoidjale palgamaksjale põhipalka	2.500 „ 2.700 „
1 Wiru jaoskonna juhatajale põhipalka	4.200 „ 5.000 „

Juhataja **A. Kerem**: § 3 kohta sõnasoovijaid ei ole. Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb):

§ 4. Ümber nimetada.

A. TEEDEMINISTEERIUMI KESK-ASUTUS.

Eriülesannetega inseneer — statistikeriks ühes palga suurendamisega põhipalka Mk. 4.600 pealt Mk. 5.000 peale.

Pearaamatupidaja abi — raamatupidajaks endise põhipalgaga 3.500 marka kuus.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa häälteenamusega vastu võetud. Sellega on see seadus II lugemisel vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Postiagentuuride Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Wirma (loeb):

Postiagentuuride seadus.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa häälteenamusega vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): Üldised määrused. § 1. Lihtsustatud posti operatsioonide ja asjaajamisega postiasutused, nime all „postiagentuurid“, awatakse:

a) kohuslilselt kõigis raudteejaamades ja renteides ning tarwiduse järele ka igasugustes teistes riigiasutustes ja ettevõtetes, ning

b) sellekohasel kokkuleppel omawalitsuse asutustes, kui ka igasugustes erasutustes ja ärides ning üksikute isikute juures, kus tarwidus seda nõuab.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. § 1 on nähtawa häälteenamusega vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 2. Postiagentuur võib ka telefoniagentuuriga ehk kõnepunktiga ühendatud saada, nime all „posti-telefoni agentuur“.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa häälteenamusega vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 3. Postiagentuuri awamise teostamine ja agentuuri juhataja määramine sünnib posti peawalitsuse poolt kokkuleppel wastawa riigiametkonna peawalitsusega, omawalitsuse asutustega, ehk eraettevõtjaga, oludekohaselt ja käesolewas seaduses ettenähtud alustel.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa häälteenamusega vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 4. Asjaajamine agentuurides sünnib posti peawalitsuse poolt väljaantawate määruste põhjal ja käib wiimase kontrolli alla.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa häälteenamusega vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 5. Agentuurides võib posti peawalitsuse äranägemise järele alamalnimetatud operatsioonide toimetada:

- a) postimaksu wahendite müümist;
- b) sise- ja wäljamaaliste liht- ning tähtsaadetiste wastuwõtmist ja wäljaandmist;
- c) ajalehtede tellimiste wastuwõtmist;
- d) sisemaaliste transfertide, raha-, wäärt- ning pakisaadetiste wastuwõtmist ja wäljaandmist, mille juures saadetuste wäärtuse ülemmäära posti peawalitsus iga üksiku agentuuri jaoks ära määrab;
- e) järelmaksu saadetiste wahetamist.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa häälteenamusega vastu võetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 6. Postioperatsioonide toimetatakse agentuurides igal äripäewal, mitte alla 6 tunni päewas, kohalistele oludele wastawalt, riigiasutustes töötundide jooksul, mujal — posti peawalitsuse poolt kindlaks määratud tundidel; jaamades aga wõimalikult ka rongide läbisõidu ajal.

Märkus. Wabariigi renteides toimetatakse rahalisi operatsioonide ainult sel ajal, kui kassad awatud on.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa häälteenamusega vastu võetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): Tasumaksimisest. § 7. Agentuuri juhatajale, välja arvatud renteide ehk neile wastawate riigi rahaasutuste juures olewad agentuurid, makstakse tasu agentuuri tegewuse kohaselt posti peawalitsuse äranägemise järele, kus juures see tasu ei wõi olla alla $\frac{1}{20}$ kõige alama järgu posti-telegraafi ametniku ja mitte üle kõige alama klassi posti-telegraafi kontori ülema täispalga.

Märkus 1: Postiametkonna teenijate palkade muutmise kordadel muutuwad wastawalt ka kõikide agentuuride juhatajate palgad.

Märkus 2: Renteide ehk neile wastawate riigi ja rahaasutuste juures töötawate agentuuride juhatajad ei saa operatsioonide toimetamise eest tasu.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): Wastutusest. § 8. Agentuuri juhataja on wastutaw posti peawalitsuse ees wastawate seaduste ja postimääruste põhjal, ühisel alusel postiametkonna teenijatega.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 9. Wastutust agentuuride tegewuse eest kannab posti peawalitsus postitarwitajate ees postimääruste põhjal.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): Agentuuride tegewuse lõpetamisest. § 10. Kui agentuur kahjuga töötab, ehk tema järele küllalt tegelikku tarwidust ei ole, wõi mõnel muul põhjusel, wõib posti peawalitsus agentuuri sulguda, sellest „Riigi Teatajas“ kuulutades ja teedeministrile ning riigikontrollõrile teatades.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud. Sellega on see seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Seadus Wabariigi Walitsuse poolt 12. aprillil 1920 a. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud lõbustumaksu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 61/62 — 1920 a.) muutmise kohta — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma:** Selle seaduse pealkiri, nagu teda juhataja siin ette luges, on väga pikk, ja muutub luges igawaks. Rahaasjanduse komisjonile tehti ülesandeks teid leida, kuidas selle seaduse wiirealist pealkirja saaks tema sisule wastawalt lihtsustada, nii et teda mitte nii pikalt ei tuleks lugeda. Sellepärast teen ettepaneku selle seaduse pealkirja muuta järgmiselt: „Lõbustumaksu muutmise seadus.“

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 1. Wabariigi Walitsuse poolt 12. aprillil 1920 a. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud lõbustumaksu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 61/62 — 1920 a.) § 3 p. 2 muudetakse järgmiselt:

Lõbustumaksu wõetakse piletite pealt, lisana piletite hinnale ja maksetakse pileti ostjate poolt.

Punkt 1. tähendatud restoraanides, kohwimajades ja muudes sarnastes asutustes, samuti ka kinodes, warieteedes ja tsirkustes wõib seda maksu määrata istekohtade arwu pealt ja on wiimast kohustatud maksma nende asutuste pidajad.

Juhataja A. Kerem: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 2. § 1-ses tähendatud 12. aprilli 1920 a. seaduse § 3 p. 3, välja arvatud märkused 2, 3 ja 4 muudetakse järgmiselt:

Maksu suuruse määrawad ära linna- ja alewiwolikogud 10% kunni 50% pileti hinnast, istekohtade pealt wõetawa maksu juhtumisel aga oma äranägemise järele.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa hääleteenamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): § 3. Linna- ja alewiwolikogud wõiwad aga restoraanide, kohwimajade ja muude sarnaste asutuste, kus muusikat ja muid lõbustusi pakutakse, samuti ka kinode, warieteede ja tsirkuste lõbustusmaksu summa järgmise terve aasta peale kindlaks määrata, mis linna- ja alewiwalitsus lõbustusasutuste wahel ära jagab.

Märkus 1. Lõbustusasutustel on õigus selle jaotuse wastu 2 nädala jooksul linna- ja alewiwolikogudele kaebtust tõsta, maksujaotuse teadaandmise päewast arwates.

Märkus 2. Linna- ja alewiwolikogul on õigus, sellel korral, kui lõbustusasutuste omanikud, peale lõbustusmaksu määramise piletite ehk platside hindu tõstawad, wastawalt linna wõi alewi heaks wõetawat lõbustusmaksu tõsta.

A. Uesson (töer.): Austatud Riigikogu liikmed! § 3-das ei ole ära tähendatud, missugusteks terminiteks wõi tähtaegadeks tuleb see jaotus ära teha, kuna aga § 5-das on öeldud, kus räägitakse terminitest, et wastawa tähtaja wõib ära määrata linnawolikogu. Loomulikult tekib siin küsimus, et kas ka siin tuleks tähtaeg ära määrata, ühtlasi peab ka kindlaks tegema, kui suure summa wõib trahteriasutuste pealt aastast wõtta. Seda termini tuleb ka selleks kindlaks määrata, et wolikogudel peawad järgmise aasta eelarwe kokkuseadmisel kindlad summad teada olema, kui palju teatava asutuse peale trahterimaksu on määratud. 15-ks detsembriks peab wolikogul ära määratud olema iga trahteri peale teatud maks. Niisama teen ma ettepaneku järgmist muudatust ette wõtta. Tuleks niisugune termin määrata, et 15. oktoobriks see maks tasutud saaks. Kuna siin jaotaja on linnawalitsus, siis wõiks ka termin lühem olla. Oleks tarwilik, et see teadanne 15. oktoobrist peale üles saaks pandud. Seega awaneks wõimalus maksu-maksjatel maksu suurust teada saada ja teiste maksjatega wõrrelda. Maksjatele on tähtis mitte üksi absoluutne summa, waid ka wõrdlew summa. Märkus 1. asemel tuleks § 3 juurde lisada, et maksu-maksjal õigus jääb 2 nädala jooksul kaebtust tõsta, maksujaotuse teadaande päewast arwates. Märkus 2. asemel tuleks

märkus 1. Nõnda kujuneks terve parandus järgmiselt: „§ 3. Linna- ja alewiwolikogud wõiwad aga restoraanide, kohwimajade ja muude sarnaste asutuste, kus muusikat ja muid lõbustusi pakutakse, samuti ka kinode, warieteede ja tsirkuste lõbustusmaksu summa järgmise terve aasta peale mitte hiljem kui 15. septembriks kindlaks määrata, mis linna- ja alewiwalitsus 15. oktoobriks lõbustusasutuste wahel ära jagab ja selle jaotuse 15. oktoobrist kunni 1. nowembrini üldiseks teadmiseks oma ruumidesse üles paneb, mis aja jooksul lõbustusasutuste omanikudel õigus on selle jaotuse wastu linna- ja alewiwolikogude ees kaebtust tõsta.“

Märkus 1. wälja jätta. Märkus 2. asemel märkus 1.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja K. Wirma: Selle ettepanekuga wõiks ühineda, sest nagu seletuskirjast näha, on selle paragrahwiga tahetud anda linna ja alewi omawalitsustele õigus nende lõbustusmaksude juures talitada samawiisi, kui trahterite maksude juures. Omawalitsus-peawalitsuse esitajad arwasid, et niisugusel kujul redigeeritult, nagu see siin ettepanek paragrahwis näha, linnawalitsuste eneste asjaks jäetakse, kuidas nad neid tähtaegu määravad. Linnawalitsused peawad ise selle eest hoolitsema, et see kahenädaline wastuwaidlemise tähtaeg saaks silmas peetud, millest märkus 1. kõnelatakse. Rkl. Uesson'i ettepaneku wastu ei saa midagi olla ja mina isiklikult ühinen nende parandustega. Üks asi ei ole mulle siin küllalt selge, nimelt, et kui linna- ehk alewiwalitsus 15. oktoobrist kunni 1. nowembrini maksu jaotuse oma ruumides üldiseks teadmiseks üles paneb, kas sellega sfis ka öeldud on, mis aja jooksul lõbustusasutusel õigus jääb linna- wõi alewiwolikogu ees kaebtust tõsta. Üldse on siin 3 tähtaega: 15. septembriks peab see maks kindlaks määratud olema, 15. oktoobril wälja pandama ja 1. nowembrini wälja pandud olema. Kui ettepanek redaktsioonis täiesti selge on, mis aja jooksul õigus on wastu waielda, siis wõiks täiesti nende tähtaegadega leppida, kuid mul näib, et redaktsioon just wäga selge ei ole. Sisuliselt ma ühinen rkl. Uesson'i poolt tehtud paragrahwi parandusega ja arwan, et redaktsioonilisi parandusi wõiks ehk pärastpoole teha.

Juhataja **A. Kerem**: Panen § 3 ühes rkl. Uesson'i parandusega, millega komisjoni aruandja on ühinenud, hääletamisele. Paragrahw käib siis järgmiselt: „§ 3. Linna- ja alewiwolikogud wõivad aga restoraanide, kohwimajade ja muude sarnaste asutuste, kus muusikat ja muid lõbustusi pakutakse, samuti ka kinode, warieteede ja tsirkuste lõbustusmaksu summa järgmise terve aasta peale mitte hiljem kui 15. septembriks kindlaks määrata, mis linna- ja alewiwalitsus 15. oktoobriks lõbustusasutuste wahel ära jagab ja selle jaotuse 15. oktoobrist kuni 1. nowembrini üldiseks teadmiseks oma ruumidesse üles paneb, mis aja jooksul lõbustusasutuste omanikkudel õigus on selle jaotuse wastu linna- ja alewiwolikogude ees kaebtust tõsta.“ Märkus I välja jätta. Märkus I asemele märkus II. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 4. Lõbustusasutuste pealt, mida pärast maksujaotust awatakse, wõetakse maksu nende awamise päewast peale arwates. Maksusumma määrab linna- wõi alewiwalitsus kindlaks, kusjuures see summa üksiku asutuse peale langewast keskmisest aastamaksu summast vähem ei wõi olla, maha arwatud see maksuosa, mis aastasest maksusummast awamise eel käiwate kuude peale langeb.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 5. Käesolewa seaduse § 3 tähendatud maksu korda on linna- ja alewiwolikogudel õigus maksma panna 1922 a. lõpuosa peale, sealjuures wastawaid tähtaegu ära määrates.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma** (loeb): § 6. See seadus hakkab maksma „Riigi Teatajas“ wäljakuulutamise päewast.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud. Sellega on

terwe seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

12. Walla ja maakonna omawalitsuste maksude kohta käiwa 31. detsembri 1920 a. seaduse täiendamise seadus („Riigi Teataja“ nr. 3 — 1921 a. seadus nr. 19) — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb): Pealkiri: Walla ja maakonna omawalitsuste maksude kohta käiwa 31. detsembri 1920 a. seaduse täiendamise seadus („Riigi Teataja“ nr. 3 — 1921 a. sead. nr. 19).

O. Jürginfeldt (töer.): Senni makswa seaduse järele läks laskeriistade lubade pealt wõetaw maks 50 marga suuruses wastawa maakonnawalitsuse heaks...

Juhataja **A. Kerem**: Pean tähendama, et praegu seaduse sisu kohta selgus anda ei wõi, sest et praegu ainult pealkiri hääletamise alla tuleb. Pealkirja kohta sõna ei soowita. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): § 14 (19. jaanuari 1920 a. seaduse § 46 muudetud kujul) täiendada järgmise märkusega:

Märkus. Linnaelanikkudele wäljantud laskeriistade lubade pealt wõetaw maks läheb 1-st jaanuarist 1922 a. alates wastawa linna heaks.

O. Jürginfeldt (töer.): Põhimõttelikult ei waidle mina seaduse wastu, kuid teatawasti on maakonnawalitsused oma eelarwed 1922 a. peale juba kokku seadnud, järjelikult on ka see maks sinna sisse wõetud. Maakonnawalitsused lõpetasid oma eelarwed teatawasti suure puudujäägiga, kuna linnade omawalitsuste seisukoht selles asjas märksa parem on. Ma pean nüüd tähendama, et osa sissetulekutesst juba wastu wõetud, järjelikult ka juba wälja antud on. Mul näib, et ülekohtune mitte-õiglane oleks seda maksu maakonnawalitsustelt tagasi nõuda, silmas pidades, et maks juba kuludeks ära tarwitatud on, nimelt õpetajate palkadeks ja muudeks kuludeks. Sellepärast teen mina ettepaneku seadust järgmiselt muuta:

Märkus. Linnaelanikkudele väljantud laskeriistade lubade pealt wõetaw maks läheb 1-st jaanuarist 1923. a. alates linnade heaks.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Parandus ei ole komisjonis arutusel olnud ja komisjoni nimel ei saa mina sellega ühineda.

Juhataja **A. Kerem**: Rkl. Jürgenfeldt'i poolt on järgmine parandus ette pandud: § 14. (19. jaanuari 1920 a. seaduse § 46 muudetud kujul) täiendada järgmise märkusega:

„Märkus: Linnaelanikkudele väljantud laskeriistade lubade pealt wõetaw maks läheb 1-st jaanuarist 1923 a. alates linnade heaks.“

Panen rkl. Jürgenfeldt'i paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Panen terve § 14 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud. Sellega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

13. Seadus rahaministeeriumile 210.000.000 marga suuruse krediidi määramise kohta riiklise toetuslaenu andmiseks elukorterite ehitamisel — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Lai-doner**: Austatud Riigikogu liikmed! Käesolew seaduseelnõu on Wabariigi Walitsuse poolt esitatud ja tema on wälja kutsutud selle korterikriisiga, mis meil kõigil teada on. Need Riigikogu liikmed, kes selle seaduseelnõu juures olewa laialdase seletuskirja waewaks on wõtnud läbi lugeda, teawad ka selle seaduse sisu ja tema motiivisid. Omalt poolt lisan juurde, et siin on kalkulatsiooniks wõetud meie praegune seisukord, silmas pidades seda, et korterikitsikus wäga suur on. Siiski on katsutud statistiliste andmete põhjal selgeks teha kui suur see kitsikus on. Siin on arwesse wõetud esiteks seda, et linnades on rahwaarw tuntawalt kaswanud, teiseks seda, et üks jagu korteritest on praegu omawalitsuste ja riigiasutuste käes, kolmandaks, et üks jagu korteritest

kaduma on läinud kõdunemise teel ja muist tulekahjude läbi. Üldse näitawad statistilised andmed, et meil oleks tarwis ehitada 2.000 üheperekonna korterit, siis oleks sellega korterikitsikus enam-wähem kõrwaldatud. On kalkulatsioonid tehtud, kui palju läheks niisuguse korteri ehitamine maksma, kus peale 1—2 toa oleks ka köök olemas. Niisuguse korteri ehitamine läheb umbes 300.000, wõib olla, ka 400.000 marka maksma. Et kõike neid korterid üles ehitada paari aasta jooksul, selleks oleks tarwis laenu 600 miljoni. Niisugust summat ei ole Wabariigi Walitsus mitte wõimalikuks leidnud laenu näol riigikassast wälja anda. Siis on arwatud, et saaks korterikitsikust osaltki kõrwal-dada, kui meie poole nende korterite ehitamiseks saaks toetuslaenu anda. Walitsuse poolt, s. o. rahaministeeriumi poolt tuleks 70% anda, omawalitsuste poolt 10% ja 20% peab sellel olema, kes korterit ehitama hakkab.

Kõige suurem korterikitsikus on Tallinnas, ja Tallinna linna omawalitsus on selles asjas ka kõige rohkem wastu tulnud. On juba ära määratud sellekohased maatükid, kus wõib krunte wälja anda pikemaajalise rendi wõi obroki peale, niisuguste korterite ehitamiseks.

Kui wõtta nüüd üles poolte korterite ehitamist ühe aasta jooksul, siis oleks selleks tarwis 300 miljoni. Sellest summast peaks siis riigiwalitsus andma toetuslaenu näol 210 miljoni. Walitsuse ettepanekus oli see summa jagatud 2 aasta peale. Esi-mesel aastal 110 miljoni ja teisel aastal 100 miljoni. Rahaasjanduse komisjonis oli see seaduseelnõu pikemal läbiarutamisel ja rahaasjanduse komisjon tuli otsusele, et 300 tuhandega üht korterit wist walmis ei saa. Kuid komisjon arwas siiski, et kui see ehitamine ka 25—30% kallimaks läheb, et siiski oleks niisugune toetuslaenu andmine wäga tarwilik ja soowitaw. Peale selle arwas rahaasjanduse komisjon, et 2 aasta jooksul niisugust wõrdlemisi suurt ehitusprogrammi läbi wiia ei saa. Ühest küljest juba sellepärast, et ei ole sellekohast materjaali walmis, ja teisest küljest — on ka ehitustöölised laiali läinud ja neid uueks ehitus-sesooniks kokku koguda ei ole ka mitte nii ruttu wõimalik. Sellepärast arwas rahaasjanduse komisjon, et see summa — 210 miljoni — peab küll terwelt ülesse jääma, aga et ta tuleb jaotada mitte kahe, waid kolme aasta peale, nii et iga aasta tuleks toetuslaenu wälja anda 70 miljoni

marka. Niisugusel kujul sai see seadus rahaasjanduse komisjoni poolt Riigikogule esitatud. Ja peale selle tegi rahaasjanduse komisjon selles walitsuse poolt esitatud seaduses veel ühe muutuse, s. o. toetuslaenu kindlustamise korra üle. Walitsuse poolt esitatud eelnõus oli kindlustuseks wõetud kõige pealt esimene obligatsioon, kuna rahaasjanduse komisjon arwas, et ei ole mingit tarwidust kitsendada seda kindlustuse korda ja et tuleks jätta suurem wabadus laenusaaajatele kindlustuse asjus. Nimelt, kui mõnel laenusaaajal oleks wõimalik teisel wiisil seda laenu kindlustada, et siis wõiks seda ka temale lubada. Igatahes see seadus, kui tema maksma hakkab, wõimaldab wõrdlemisi suurt arwu wäikseid 1, 2 ehk 3 perekonna majasid ehitada ja just sellele kihile, kellele neid korterid kõige rohkem tarwis on. Sellepärast teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku see seadus I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa hääleteenamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

14. Koolimajade ehitusfondi seadus. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kana** (loeb): Koolimajade ehitusfondi seadus.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa hääleteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 1. Asutatakse riigikassa peawalitsuse juurde koolimajade ehitusfond, millest omawalitsustele uute koolimajade ehitamiseks wõi omandamiseks samuti koolimajade ümberehitamiseks pikaajalist laenu ja laenuprotsentidest ühekordseid erakorralisi toetussummasid antakse.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. § 1 on nähtawa hääleteenamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kana** (loeb): § 2. Ehitusfond moodustatakse järgmiselt:

1922 a. eelarwe-aastal arwatakse riigikassast ehitusfondi kolmkümmend miljoni marka, järgmiste eelarwe-aastate jooksul täiendatakse fondi samal teel,

wähemalt kahekümne miljoni margaga iga aasta, kunni kogu fond wiiesaja miljoni margaliseks (500.000.000.—) kujuneb.

Selle juurde tulewad laenuprotsendid § 7 alusel.

Rahaministri kohustetäitja **B. Rostfeldt**: Austatud rahwasaadikud! Seaduse § 2 sellel kujul, nagu ta siin on redigeeritud, ei ole Wabariigi Walitsusele wastuwõetaw. Wabariigi Walitsuse poolt tehti ettepanek koolimajade ehitusfondi loomiseks 100 miljoni marga suuruses, nüüd on aga seda summat 500 miljoni margani suurendud. Kui § 2 sel kujul wastu wõetakse, oleks see nii Wabariigi Walitsusele, kui ka Riigikogule liiga sидуw, sest ta määrab 25 aastaks tähtaja, mille jooksul eelarwe kohta juba teatud tingimised on. Wabariigi Walitsus jääb oma endise ettepaneku juurde, kuid oleks nõus seda summat lähemate aastate jooksul suurendama, sellega et fondi loomise aastaid vähendatakse. Wabariigi Walitsus paneb ette koolimajade ehitusfondi seaduse § 2 järgmiselt muuta:

1922 a. eelarwe-aastal arwatakse riigikassast ehitusfondi 30 miljoni marka; järgmiste eelarwe-aastate jooksul täiendatakse fondi — 1923 aastal 30 miljoni marga wõrra ja 1924 ja 1925 aastatel iga aasta 20 miljoni marga wõrra.

Ühtlasi teen ettepaneku seda paragrahwi rahaasjanduse komisjoni uuesti tagasi anda.

J. Annusson (töer.): Lugupeetud rahwasaadikud! Eelmise aasta eelarwes tahtis haridusministeerium saada koolimajade ehitamiseks ja parandamiseks 63 miljoni marka. Et selle raha tarvitamise kohta aga üksikasjalist kawa esitatud ei olnud, ei antud haridusministeeriumile seda summat mitte. Tänapäewal aastal aga esineb Wabariigi Walitsus ettepanekuga koolimajade ehitusfondi asjus ja nõuab ülepea 100 miljoni. Seda summat on rahaasjanduse komisjon väljaspool eelarwe-komisjoni arutanud ja sellepärast ei ole ta mitte otsekoheselt ühenduses üldise eelarwega. Kaudselt on wõimalik siin sel puhul sõna wõtta, et selgeks teha, kas need kawatsused, mis Wabariigi Walitsus siin koolimajade ehitamise asjus on teinud, kokkukõlas on teiste kawatsustega, mis haridusministeeriumi eelarwe korras läbi tahetakse wiia. Wõib olla, on see ka nõnda, kuid näha ei ole seda mitte. Kui rahaasjanduse komis-

joni poolt ligipandud seletuskirja lugeda, siis leiame, et haridusministeerium tahab ehitada 10 a. jooksul umbes 900 uut koolimaja ühes õpetajate korteritega ja 300 wana koolimaja põhjalikult parandada, nii et 1.200 koolimaja tuleks ehitada. Umbkaudselt arwates tuleks siis iga koolimaja kohta 1 miljon marka. Wõib olla, et rahaasjanduse komisjonis pikemat seletust selle kohta on antud, kuidas tahetakse 1 miljoni margaga koolimaja walmis ehitada ja missugune koolimaja see on; hariikule sureikule jääb see igatahes saladuseks. Meie wõiksime wõtta keskmise hinna, mis ehitustööde kalkuleerimisel harilikult arwesse wõetakse, s. o. 12.000 marka üks kantsüld puuehituse peale ja wastawalt arwates saaksime siis koolimaja suuruse umbes 80 kantsülda. Haridusministeeriumi kawatsuses oli ette nähtud, et ka õpetajate elukorterid sinna juurde tulewad lugeda. Kui wõtta kahe õpetaja korter, õige wäikesed toad — 20 kantsülda kumbagile, siis weel 10 kantsülda kooliteenija korteriks, siis teeb see kokku 50 kantsülda ja üle poole terwest koolimajast olekski juba ära wõetud. Õpilastele jääks siis kõigest 30—40 kantsülda tarwitada. Harilikult arwatakse nõnda, et iga õpilase jaoks üks kantsüld ruumi peab olema ja nii saaksime meie siis kooli, kuhu ainult 30 õpilast wõiks paigutada. (W a h e l h ü ü e p a h e m a l t p o o l t : 1 k a n t s ü l d ! S e d a o n l i i g a w ä h e .) Seda on liiga wähe, aga ma wõtan just selle kõige minimaalsema summa, mis Wene seaduses maksew oli, mis ka praegugi weel maksab. Tõepoolest peaks aga suurema ruumi wõtma. Meie näeme, et siin on haridusministeeriumi poolt kawa wälja töötatud, millele õige umbusklikult peab wastu minema ja, wõib olla, et see kawatsus oligi just põhjuseks, miks ei Wabariigi Walitsus ega ka rahaasjanduse komisjon asja tõsiselt ei wõtnud. Meil on wäga hästi teada, missuguses seisukorras meie koolimajad ja õpeasutused on. Tallinnas töötawad koolid kahes järgus, niisamuti ka teistes linnades, mõnes kohas isegi 3 järgus. Kui nüüd seda arwesse wõtta, et maal täiesti wõimatu on õpētōōd kahes järgus korraldada, siis selgub, et seal paljud õpilased, mitte ainult 4. ja 5. õpeaastast, waid 1. ja 2. aasta õpilased, koolist peawad ruumi puudusel wälja jääma. Näituseks, tuleb Petserimaal kusagil taluhoones töötada, mis enam elamiseks kõlbulik ei ole, mõnes kohas peaaegu koobastes. Peab igatahes

otsusele jõudma, et meie koolimajad oma ülesannetele ei wasta. Kui see küsimus oleks tulnud riigi eelarwe-komisjonis arutusele, siis oleks wõinud seda üldiselt läbi kaaluda ja waadata, kas rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanud summad, mida meie koolimajade ehitamiseks määrata tahetakse, elunõuetele wastawad. Seal, wõib olla, oleks ka Wabariigi Walitsuse seletust kuulda saanud. Praegu puudub meil niisugune seletus. Härra rahaministri poolt ainult teatati, et Wabariigi Walitsus ei ühine selle rahaasjanduse komisjoni ettepanekuga, waid toetab oma endist ettepanekut 100 miljoni marga suuruses. Paistab, et Wabariigi Walitsusel on selle kohta midagi ütelda, aga seda ei taheta rahwaesitusele mitte seletada. Mina leian, et see 100 miljoni marka, mis walitsuse poolt tahetakse koolimajade ehitamiseks ja parandamiseks määrata, on täiesti tilgaks meres ja on isegi karta, et kui meie tõesti need kawatsused peaks teostamata jätma, siis meie mitte ainult haridusalal, waid ka rahwamajanduse poolest suurt kahju saaks, sest meie koolimajad on praegu lagunemisel. On olemas wäga rohkesti wanu koolimaju ja mõisa hooneid, mis koolidele edasi antud niisuguses seisukorras, et kui neid õigel ajal parandama ei hakata, siis nemad warsti kõdunewad. On tingimata tarwis nendes põhjalik remont teha, ja seda ei saa mitte igatahes niisuguse summaga walmis, kui selle juures tahetakse weel uusi koolimaju ehitada. Kui meie walitsuse käest mitte seletust ei saa nende summade suuruse kohta, mis meie hariduse korraldamiseks ja teiste meie rahwa elunõuete tarwiduseks ligemal ajal tulewad nõutada, siis peaksime ise mingisuguseid kalkulatsioone katsuma teha. Minu arwates on meil mõnes asjas wäga suur pessimism olemas, teisel juhtumisel aga wäga suur optimism. Meil kardetakse iseäranis wiimasel ajal, et haridusala kõik teised alad ära sõõb ja rahwamajandusliselt muutub meil wäljakannatamataks. Riigikogu eelarwe-komisjoni esimees eelarwe esitise kõnes tähendas muuseas, et meie haridustöö umbes miljard marka aastas rahwa käest nõuab. Kui see nõnda on, siis on arusaadaw, et see summa ka ligemal ajal märksa peaks kasvama ja meie wõiksime niisugusesse seisukorda sattuda, et meie ei tea missugust asja karpima hakata. Minu arwates opereeritakse siin eelarwe arutamise puhul niisama ka mõnel teisel juhtumisel and-

metega, mis ei ole mitte ühegi kindla põhjendusega. Just haridusala kohta puudub meil kindel alus, puuduwad arwustiku teated. Mul on siiski wõimalus olnud viimasel ajal kindlaid andmeid koguda, mis vähemalt ümmarguselt näitawad kui palju meie haridusalal wälja annime ja sellest wõiksime ka järeldada, kui palju meie ligemal ajal kulutama peaksime. Meie haridusala peale minewad summad ei ole mitte 1 miljard, waid maksimum on 600 miljoni marka aastas. Seal on waks wahet. See on ligi pool vähem. Kui meie wõrdleme seda ennesõjaaegsete wäljaminekutega, siis leiame, et, näituseks, Tallinnas praegu iga linnaelanik vähem hariduse peale wälja annab kuldrublades kui enne sõda. (M. Martna: Kas ta wõtab kuldrublades rohkem sisse?) Kas ta rohkem sisse wõtab, see on teine küsimus. Mõni wõtab ka rohkem. Aga on ka alasid olemas, mille peale rohkem wälja antakse. Mis puutub nüüd ligemasse kawasse, siis on ju teada, et meil on kawatus 6 aastast algkooli läbi wiia ja wõib olla, et sellega lähema 10 aasta jooksul toime saadakse. Vähemalt on niisugused korraldused olemas ja määrusedki wälja töötatud. Kuid ma tähendasin juba, et on olemas üks hirmutont, mis kohutab Wabariigi Walitsust ja haridusministeeriumi kindlat sõna ütelda ja rahwaesitus on selle tagajärjel wististi selguse kaotanud selle üle kui palju läheks meil õieti haridusala jaoks summe tarwis. Meil on praegu algkooli õpilasi, keskel läbi 110 tuhat. Kui meie wõtaksime 4 aastase kooli, see tähendab, et oletaks, et neli õpeaastat oleks sunduslikult maksma pandud, siis saaksime läbistikku iga õpeaasta kohta 2% elanikkude arwust wõttes, 8%, s. o. 1.200.000-de elaniku peale arwates 96 tuhat õpilast. Nagu meie näeme on meil praegu suurem kogu lapsi algkoolides olemas. Ma arwan siia algkoolide hulka ka keskkoolide alamad klassid, kus on 8 tuhat õpilast. Nii siis jääks sellele arwule weel juurde lisada need õpilased, keda tahaksime sel juhtumisel kooli tuua, kui sundus langeks 6 õpeaasta peale. Nende 6 aasta kohta tuleks muidugi wastawalt suurem protsent terve kooli aja kohta, s. o. 12% kokku ehk 144 tuhat õpilast. See lisaarw õpilasi tooks meile üle saja miljoni kulusid juurde. Nagu näha, ei oleks siin mitte wäljaminekute piiramata kaswamisega tegemist. Ka ühes sundusliku kuueaastase alghariduse teostamisega ja koolimajade ehitamisega

ei ulataks see summa miljardini. Ma ei peata selle miljardi juures mitte sellepärast, et see mingisugune wäike summa oleks, waid et seda eelarwe arutamise puhul nagu motiivina ette on toodud, ja et meil nagu teatud press on pandud peale haridustöö laienemisele. Muidugi on põhjust rahwaesitusel neid ettepanekuid, mis Wabariigi Walitsus teeb, tõsiselt waadata ja läbi kaaluda, et kas mitte pole wõimalik suuremaid summe selle töö heaks määrata ja missugune peaks wast see ehitussumma olema. Wõtame aluseks Tallinna koolid, siis näeme, et linna õpeasutustes õpiwad üle 12.000 õpilase, algkoolides üle 8.000 ja keskkoolides üle 4.000. Suurem osa Tallinna koole töötab kahe wahetusega. Wõtame ümmarguselt 4.000 õpilase ümber, kes õpiwad Tallinna koolides peale lõunat ning iga õpilase kohta tuleks 1 kantsüld ruumi juurde ehitada, siis saaksime rahuldada seda nõudmist umbes 50 miljoni margaga, see oleks sel juhtumisel, kui mitte eeskujulikkude koolimajade ehitamist silmas ei peaks, sest siis tuleks see summa umbes poole suurem. Kui me wõtame selle summa terve maa kohta, mis haridusministeerium ette pani, siis oleks see umbes algsumma, mida meie koolimajade janu kustutamiseks määrama peaks. 1.200.000.000 m. wõiksime meie igatahes kaunikesse osa meie koolimajadest ära parandada ning ka mõned uued koolimajad ehitada. Rahwamajanduses oleks riskant ilma kalkulatsioonita wäljaminekuid suurendama hakata, kuid mina arwan, et ka haridusalal on wõimalik koondusi ja kitsendusi ette wõtta. Meil on praegu algkoolides keskmiselt wõetud alla 30 õpilase iga õpetaja kohta. Mujal ilmas on aga palju rohkem, see tähendab, et ka meil wõiks ühe õpetaja kohta rohkem, kunni 40 õpilast olla ning selle läbi saaksime ühe kolmandiku kuludest kokku hoida. Sarnane õpilaste koondamine on aga mõeldaw siis, kui koolimajad korralikult ehitatud on, et õpetajaid ja õpilasi igas klassis paras arw oleks. Meil Eestis on juba maal mitmel pool niisugused kooli koondused aastakümnete jooksul ette wõetud ja läbi wiidud. Iseäranis Lõuna-Eestis töötawad kihelkonna koolid sel wiisil, et õpilased terweks nädalaks kooli tulewad ning on nende jaoks ühiselumajad korraldatud, kui hästi wõi halwasti, see on muidugi teine küsimus. See poliitika, et iga küla wast omale ühe kooli asutaks ja et see kool wireleks nii hästi õpetajate kui ka õpilaste poolest, peaks

igatahes juba kaduma ning selle kawa läbiwiimine, kokkuhoidmine, peaks olema üheks nõudmiseks hariduspoliitika alal, nii et meie isegi sel teel sundulise alghariduse laiendamise puhul ei hakkaks rohkem maksma, kui me praegu maksame. Ma ei taha siin tähelpanu juhtida keskkoolide peale, nende üle wõib mõnel teisel puhul sõna wõtta, waid tahtsin näidata, et see äärmine pessimism, mis iseäranis parempoolsete juures meie koolielu wastu awalikuks tuleb, põhjendud pole. Meil oleks igatahes wõimalik ka suuremaid summe haridusala korraldamiseks ohwerdada ja asja nii korraldada, et meil tulewikus ei tuleks niipalju maksta. nagu praegu ja ühtlasi wõiksime ka neid warandusi kõdunemise eest hoida, mis praegu riigil olemas on. Ma leian, et see summa, mis rahaasjanduse komisjoni poolt esitakse, wastuwõetaw on, kuid selle wäljaandmist tuleks kiirendada. Ma teen ettepaneku selle seaduse üldist konstruktsiooni endiseks jätta, kuid muuta § 2 järgmiselt: „Ehitusfond moodustatakse järgmiselt: 1922 a. eelarwe-aastal arwatakse riigikassast ehitusfondi 75 miljoni marka, järgmistest... jne.“

A. Maramaa (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Koolimajade ehitusfondi suhtes on tehtud kaks ettepanekut: üks neist on walitsuse ettepanek määrata ehitusfondiks 100.000.000 marka ja teine rahaasjanduse komisjoni ettepanek määrata selleks otstarbeks 500.000.000 marka. Kui wõtta wastu ka see suurem summa, siis ei aitaks ka see meie koolimajade ehitamise asjas kuigi palju. Kui siin tuleb kõnelda 100.000.000-st, siis tuleb öelda, et see ettepanek on küll tehtud meie wiletsat rahaasjandust ja maksusüsteemi silmas pidades. Peab ütleva, et selle ettepaneku tegijad ei tunne küllalt meie koolimajade ehitamise vajadust. Teine ettepanek on aga tehtud rahwasaadikute poolt, kes on tulnud rahwa seast ja teawad, missuguses seisukorras meie koolimajad praegu on.

Mõned koolimajadest on meil niisugused, et kui neid wäljaspoolt waadelda, siis ei saa mitte keegi ütelda, et nad koolimajad on; nad näewad wälja kui urtsikud, mis iga silmapilk on walmis kaela kukkuma. Kui õpilaste arwu silmas pidada, kes neis ruumides õppima peawad — suuremalt jaolt ei tule õpilase peale mitte üht kantsüldagi, siis peaks need kõik, kes õpilaste terwisest wähegi lugu peawad, siin tõesti käed lahti tegema ja tarwilikka

summe koolimajade ehitamiseks lubama. Nagu ma juba tähendasin, on ka 500.000.000 wäike summa. Kui meie arwesse wõtame, et meil 11 maakonda on ja kui meie see 500.000.000 jagame 11 maakonna peale, siis ei tuleks iga maakonna peale mitte 50.000.000-gi. Wiljandi linna kohta wõin öelda, et ta kawatseb esineda nõudmisega laenu saada 10.000.000-ni marka käesolewal aastal koolimajade ehitamiseks. Kui meie wõtame linnad ja maakonnad, siis saame 22 omawalitsuse üksust, kes kõik koolimajade ehitamiseks laenu tahawad saada. Kui nüüd iga üksuse peale arwata wähe-malt 10.000.000 marka, siis näeme meie, kui wähe on 30.000.000 marka, mis seaduse projektis käesolewa aasta kohta ette on nähtud. Wiljandis on 7 algkooli ja kõigest ühel algkoolil on oma maja; teised 6 algkooli tegutsewad niisugustes ruumides, mis selleks otstarbeks sugugi kohased ei ole. Sellega tuleb Wiljandi linnal ligemal ajal 6-e algkooli jaoks ruumid ehitada. Nagu teie teate, wõitlewad kõik meie omawalitsused praegu puudujääkidega; nad ei suuda isegi omi jookswaid kulusid katta, ammu siis weel koolimaju ehitada. Kui nüüd kusagil koolimaju ehitama hakatakse, siis teatakse seda muidugi laenu teel ja kes oleks siis kohasem laenuandja, kui mitte Wabariigi Walitsus. Ma usun, et rahwasaadikud tunnewad koha peal wäga hästi meie koolimajade wiletsat seisukorda ja sellest wälja minnes ei tohi laenusumma kuidagi wiisi wähem olla, kui 500.000.000 marka. Ta wõiks isegi suurem olla, kuid meie ei julge selleks otstarbeks suuremat summat määrata. Kui tahetakse walitsuse ettepaneku juurde jääda koolimajade ehitamiseks 100.000.000 marka määrata, siis teeks ma ettepaneku see seadus wastu wõtmata jätta, siis oleks parem, kui meie eelarwe korras wõtaksime koolimajade ehitamiseks teatud summad üles. Eeltulewatel aastatel, wõib olla, saame meie suurendada seda üleswõetud summat ja see oleks kõneall-olewale asjale suureks kasuks. Kui aga seaduses on ette nähtud teatud summa, siis on sellega suurema summa määramisele juba takistus ette weeretatud.

Mina toetan härra Annussoni ettepanekut, et üldine summa ei oleks mitte wähem, kui 500.000.000 marka ja et iga aasta mitte wähem ei saaks wälja antud, kui 75.000.000 marka. Tulewal aastal, kui see meil wõimalik on, siis katsume seda summat suurendada.

Haridusminister H. Bauer: Austatud Riigikogu liikmed! Loomulik ja arusaadav oleks, et haridusministeerium seda ettepanekut, mis siin praegu tehti, kaitsema peaks... (J. Piiskar (is.): Aga?)... aga Teie, härra Piiskar, ei ole veel mitte haridusminister olnud ja sellepärast ei saa Teie ka minu seisukorrast aru. Mina ei saa siin mitte oma nimel kõneleda, vaid vastan, kui Wabariigi Walitsuse liige seda, mis walitsus solidaarselt on otsustanud. Rahaminister tõi juba ette, et niisuart summat mitte võimalik ei ole määrata ja siis, iseenesest mõista, ei wõi ka mitte haridusminister peaga vastu seina jooksta. See ei ole mitte üksiku ministri asi, waid siin peab üldist kalkulatsiooni silmas pidama. Tähen datud 240.000.000 marka ei ole mitte igapidi kontroleeritud kindel summa. Haridusministeerium pidi walitsusele andmeid andma ja selleks otstarbeks korjati neid ringkirja põhjal. Ministeerium pidi kogutud teateid ja faktisid, mis talle ringkirja põhjal saadeti, usaldama ja nende põhjal kalkuleerima, mis esimeses ja teises järjekorras igal maakonnal tarwis. Kas see tõi on wõi mitte, seda ei olnud võimalik kontroleerida, sest kõiki paike ringi sõites järele waadata oleks kümneid tuhandeid ja rohkemgi kulusid nõudnud. Praegu on see ka wõimatu, sest üldise kooliwõrgu walmistamine ei ole veel igalpool lõpetatud ja kindlat plaani pole veel võimalik teha.

Mis linnade kahewahetusliste koolide kohta käib, siis paistab koolide kitsikus Tallinnas kõige terawamini silma, teistes linnades weidi vähem. Kuid pean tähelepanu selle peale juhtima, et koolide kitsikus mitte ükski meil, waid terwes ilmas walitseb, iseäranis neis riikides, kes wiimastel aastatel sõdisid, terawamini wõidetute kui wõitjate juures.

Koolimajade korraldamisel peame kindla plaani järele käima. Sellest 30.000.000 ei jätku ammugi muidugi mitte kõigile. Ettekawatsetud plaani järele ei lähe need tänawu ei Tallinna ega Tartu koolidele, waid esimeses järjekorras on mõeldud anda seda Petseri ja Naroo-watagustele maakondadele, siis Saare- ja Läänemaale; esiteks neile, mis kõige rängemalt sõja läbi kannatanud, siis järgmistele, kus kõige tungiwam häda on.

Iseenesestki mõista ei saa seda poliitikat jätkata, et igasse walda oma kool saaks, waid koolisid tuleb koondada ja selle järele uusi wastawaid maju ehitada.

Seda ei saa mitte ühe ega kahe aastaga täide wiia, waid selleks kulub kümneid aastaid. Näituseks, Soomes kulus algkooli-seaduse maksmapanemisega 15 aastat ära. Meil on aga kahe-kolme aastaga palju ära tehtud. Koolidewõrk on pool walmis. Mõnes maakonnas päris walmis, teistes tehakse eeltöid. Enne 1923 a. koolidewõrk lõpulikult walmis ei saa. Kui 1923 a. lõpuks kõikide mõisade äraplaneerimise kawad enam-wähem kindlad oleks, siis oleks ka wõimalik kooliwõrku lõpulikult kindlaks määrata ja otsustada, kus kohalt koolid kaotada ja kuhu uued majad ehitada. Igatahes ei wõi ministeerium enne 1923 a. kindla koolidewõrgu kawaga esineda. Praegu ei saa kindlalt seisukohta wõtta, kas esimesel aastal 30.000.000, teisel, kolmandal ja neljandal 20.000.000 wõi rohkem tuleks määrata. Kui komisjon seda asja uuesti läbi waatab ja otsusele jõuab, et summad tuleks teisiti ära jaotada, siis tuleb küsimus ikkagi lõpuks Riigikogus otsustada.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja J. Kana: Seda silmas pidades, et walitsuse esitaja on tarwitanud oma sõnaõigust selleks, et nõuda selle projekti komisjoni tagasiandmist, mille vastu kodukorra põhjal waielda ei saa, siis teen mina ettepaneku ka järgmist osa sellest seadusest lugemata jätta ja alles siis, kui ta komisjonist tagasi tuleb uuesti päewakorda wõtta.

Juhataja A. Kerem: Et walitsuse esitaja on ettepaneku teinud käesolewat seaduseelnõu komisjoni tagasi anda, sellega langeb ka § 2 otsustamine praegusel koosolekul ära. Komisjoni aruandja poolt on ettepanek tehtud ka järgmiste paragrahwide arutamist edasi lükata. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa hääleteenamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

15. Seadus Narwa linna sõjaaegsete wõlgade kustutamise kohta kogusummas ühe miljoni m. suuruses — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja L. Johanson: Kuna seaduse pealkiri redaktsiooniliselt liiga pikk, teen ettepaneku pealkirja

wastu wõtta järgmiselt: Narwa linna sõjaaegsete wõlgade kustutamise seadus.

Juhataja A. Kerem: Panen pealkirja ettekantud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 1. Wabadussõja ajal riigikassalt saadud ja praegu weel wõlgu oewat Narwa linna laenu kokku ühe miljoni marga suuruses summas — maha kustutada.

Selles panen ette redaktsioonilist parandust teha, nii et see paragrahw järgmiselt käiks: „Wabadussõja ajal riigikassalt saadud ja praegu weel wõlgu oewad Narwa linna laenud — ühe miljoni marga suuruses — kustutakse maha.“

Juhataja A. Kerem: Panen § 1 ettekantud redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 2. See seadus astub jõusse tema wäljakuulutamiseega „Riigi Teatajas“.

Juhataja A. Kerem: Panen ettekantud paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa häälteenamusega wastu wõetud. Sellega on see seadus II lugemisel wastu wõetud. (Hüüded: Waheaeg määrata!) On ettepanek tehtud waheaega määrata. Wastuwaidlejaid ei ole. Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.20 min.

Peale waheaja algab koosolek kell 7.45 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

Juhataja K. Wirma: Riigikogu läheb päewakorras edasi.

16. Riigi 1922 a. G. Stackelberg eelarwe — (saks.): Geehrte Abgeordnete! Zum zweitem Mal seit ihrem Bestehen ist die estnische Volksvertretung zur Beratung des Budgets zusammengetreten. Während ihr im vorigen Jahr ein Material vorlag, das mit toten Zahlen bezeich-

net werden könnte, denn nur die Relation gibt ihnen eine richtige Bedeutung, haben wir es nunmehr mit einem lebendigen Zahlenmaterial zu tun, das demjenigen, der Interesse für die Sache hat, doch wohl schon viele interessante Aufschlüsse über das Wirtschaftsleben des Staates gibt.

Das Faktum, dass es der Regierung gelungen ist, ein Budget aufzustellen, das in dem Abschnitt der ordentlichen Einnahmen und Ausgaben kein Defizit aufweist, ja sogar einen kleinen Ueberschuss, ist ein Erfolg, der gerechterweise anerkannt werden muss. Von noch grösserer Bedeutung ist es, dass im Laufe eines Jahres keine neue Emmission stattgefunden hat und die estnische Mark eine Stabilität gefunden hat. Ebenso verdient es anerkannt zu werden, dass das diesjährige Budget um etwa 1 Milliarde kleiner, als das vorjährige ist.

Wenn ich mich nun den allgemeinen politischen Zuständen im Staate zuwende, wie sie mir erscheinen, so muss vermerkt werden, dass es auf manchen Gebieten erfolgreich aufwärts gegangen ist. Die Zentralgewalt funktioniert, der Bewohner des Landes hat das Gefühl der persönlichen Sicherheit dank der gut organisierten Polizei.

Wenn ich mich nun im Nachfolgenden der Kritik zuwende, so möchte ich vorausschicken, dass wir hier zweierlei Art von Kritik gehört haben: eine solche, die alles niederreissen und kein gutes Haar an den Zuständen unseres Landes lassen wollte und andererseits eine solche positiver Natur, die auf die vorhandenen Mängel hinwies, aber in der Absicht, zu ihrer Abstellung beizutragen und aufzubauen. In diesem letzteren Sinne möchte auch ich Kritik üben.

Was zuerst unsere Beamtschaft betrifft, so ist hier nicht alles so, wie es sein sollte. Wir haben zu viel und zu schlecht bezahlte Beamte. Zu schlecht bezahlt sind namentlich die höheren Beamten, weshalb sie auch bei der ersten Gelegenheit den Staatsdienst zu verlassen bestrebt sind. Mit dem unglücklichen nivelierenden System der Gehälter sollte endgiltig gebrochen werden. Die Zahl der Beamten müsste noch bedeutend reduziert werden, dafür aber sollten den Leistungen, Kenntnissen und der Verantwortlichkeit des Amtes entsprechend sehr viel höhere Gagen gezahlt werden. Hinzu kommt, dass es unmoralisch ist, einem Beamten ein Gehalt zu zahlen, das ihm

keine Existenzmöglichkeit gewährt, wenn er einen Posten bekleidet, wo Millionen durch seine Hände gehen, wo er stündlich der Versuchung ausgesetzt ist, für, sagen wir, euphemistisch, — eine kleine Gerälligkeit eine Vergütung zu erhalten, die vielleicht seine Monatsgage weit übersteigt. In den Ressorts der Akzise- und Zollhauptverwaltung ist das evident. Am dringendsten aber dürfte eine Abhilfe im Ressort des Justizministeriums Not tun. Die Grundlage des Staates ist sein Gericht. Bisher erfreute sich dieses allgemeinen Vertrauens. Leider muss konstatiert werden, dass in dieser Beziehung eine Wandlung zum Schlimmeren einzutreten beginnt.

Bei der Verhandlung des Budgets des Justizministeriums wurde es klar, dass auch hier Grund zu Klagen vorliegt. Die Zahl der unerledigten Sachen ist gross, die Aburteilung nicht rasch genug. — Die Zahl der Richter ohne akademische Vorbildung ist gross. Und immer wieder hört man davon, dass Richter, die Ansehen und Vertrauen genossen, ihr Amt niedergelegt haben und sich der Advokatur zugewandt haben, weil die Gehälter nicht genügen. Diesem Uebelstand müsste energisch entgegengetreten werden. Hier sind die Argumente unhaltbar, eine Erhöhung der Gehälter der Richter würde zur Folge haben, dass alle anderen Beamte das Gleiche fordern würden. Hier sollte das Parlament doch den Mut haben, zu erklären, dass der Richter eine Ausnahmestellung einnehmen muss. Jeder Beamte hat einen Vorgesetzten, der Richter — selbst in den untersten Instanzen — steht gewissermassen autonom da. Schliesslich hat jeder andere Beamte das Recht, sich Nebenverdienste zu suchen, dem Richter steht dieses Recht nicht zu. Stellen Sie sich doch vor, dass die Bestechlichkeit in diesem Stande Eingang finden sollte; wem würden wir zu steuern?

Es wäre möglich, die Zahl der Richter zu verringern, wenn lauter Männer, die der Aufgabe gewachsen sind, die Richterposten bekleiden würden. Die Kompetenzen der einzelnen Instanzen könnten vergrössert werden und viele Prozesse würden in unteren Instanzen ihre Erledigung finden. Zur russischen Zeit gab es das Institut der Ehrenfriedensrichter. Diese kosten dem Staat keinen Heller. Meines Wissens — ich selbst habe diesen Posten bekleidet — haben sie nutzbrin-

gend gearbeitet und den Berufsrichtern viele Arbeit abgenommen. Es wäre doch wohl zu erwägen, ob es nicht angebracht wäre, das Institut wieder aufleben zu lassen. Bei der Auswahl der dazu zu berufenden Männer freilich müsste mit grösster Vorsicht verfahren werden.

Ich wende mich nun dem eigentlichen Budget zu. Erfreulicherweise sind die Gesamtausgaben um zirka 1 Milliarde zurückgegangen, belaufen sich aber immerhin auf über 5,5 Milliarden. Die für produktive Zwecke vorgesehenen Summen sind wiederum ausserordentlich geringe.

An erster Stelle steht, was die Höhe der Summen betrifft, das Budget des Kriegsministeriums mit mehr als 1½ Milliarden. Ich kann mich hier ganz kurz fassen, denn General Laidoner hat dieses Thema bereits erschöpfend und mit gründlichster Sachkenntnis behandelt. Es ist klar, dass unser Militärbudget die Finanzkraft des Landes weit übersteigt. Ein so kleiner Staat, wie Eesti, ist auf die Dauer nicht im Stande sich den Luxus einer so kostspieligen Armee zu gestatten, und doch werden wir, d. h. meine Fraktion, überzeugter Weisse für die Bewilligung der geforderten Kredite stimmen. Herr Martna verglich das letzte Mal die Militärausgaben bei uns und in Finnland, aber man muss doch im Auge behalten, dass es sich hier um inkommensurable Grössen handelt, denn Finnland hat neben seiner Armee von 30.000 Mann Friedenstärke noch seine vollkommen militärisch ausgebildeten organisierten Schutzkorps, deren Stärke sich, wenn ich nicht irre, auf 80—90.000 Mann beläuft. Daher braucht es auch im Interesse der Sicherheit des Staates nicht für seine Armee selbst so viel aufzuwenden, wie wir. Wer das qualvolle Gefühl der Ohnmacht mitempfunden hat, als im Herbst 1918 die mordenden Horden von Osten sich über unsere Heimat ergossen, der möchte etwas Ähnliches nicht wieder erleben.

Mit dem Innenministerium verhält es sich ähnlich, wie mit dem vorhergehenden. Die Polizeiausgaben sind zu hoch, und doch müssen sie aufgebracht werden, solange dunkle Mächte an den Grundfesten des Staates rütteln.

Anders scheint es mir mit dem Ausenministerium zu liegen. Hier glaube ich, müssten sich doch wesentliche Er-

sparsame machen lassen. Dass der geeignete Weg dazu ist, den einzelnen Vertretern des Staates im Auslande die Gehälter um einige Pfund Sterling herabzusetzen, glaube ich nicht. Erreicht werden wird dadurch nur, dass die tüchtigen Beamten ihre Stellen verlassen. (M. Martna (sd.): Wo sind die tüchtigen Beamten?) Wen Sie bessere Leute vorzuschlagen haben, Herr Martna, so wollen wir ihnen gern mehr zahlen. Ich glaube aber, dass es möglich wäre, die diplomatischen Vertretungen wesentlich einzuschränken und sich mit Konsularvertretern zu begnügen. Mit einer gewissen Unruhe erfüllt die Gesellschaft die Politik der Handelsverträge. Bisher sind solche mit Finnland und Frankreich abgeschlossen. Während gegen den finnländischen keine wesentlichen Einwände erhoben worden sind, ist der französische noch nicht veröffentlicht, jedoch hört man von allen Seiten Stimmen sich beunruhigt äussern. Konstatieren kann ich nur das Faktum, dass importierte Liqueure in Reval viel getrunken werden. Das dürfte doch nicht nötig sein, wo wir eine einheimische Industrie haben, die dadurch nur geschädigt wird.

Betrachten wir nun das Ausgabebudget des Landwirtschaftsministeriums, so wird es einem klar, in wie hohem Masse die Landwirte die Stiefkinder des Staates sind. Wir leben in einem rein agrarischen Staat, aber von der Landwirtschaft wird immer nur gefordert und ihr kaum etwas gegeben. Das ganze Budget zum Besten der Landwirtschaft umfasst die Hauptstücke 6 und 7 und ergibt die Summe von 73,3 Millionen. Das Gesamtbudget beträgt 92,5 Millionen ohne die Forstverwaltung, 69,2 Millionen sind Summen, die mit der Durchführung der Agrarreform in Zusammenhang stehen. Untersucht man die Ausgaben der Forstverwaltung, so kommt man zu interessanten Schlüssen. Das Gesamtbudget beträgt 148,3 Millionen. Das zum Aufarbeiten von Waldprodukten erforderliche Betriebskapital ist unter den ausserordentlichen Ausgaben mit 70 Millionen aufgenommen. An Summen, die produktiv genannt werden könnten, sind vorgesehen für Kulturarbeiten 6 Millionen für Durchforstung 150.000 für kulturtechnische Arbeiten 670.000, für die Anlage von Wegen 1½ Mill., für Bauten 13 Mill., insgesamt 21.320.000 Mk. Somit 127 Millionen Verwaltungskosten in barem Gelde. Ausser-

dem nutzen die Forstbeamten noch Land. Der Pachtwert dieses ist unbekannt.

Wieviel Wald gefällt worden ist, weiss niemand. Nach Angaben der Hauptforstverwaltung sollen es 16.000 Dessj. sein. Ich glaube, dass es viel mehr sein dürften, da jährlich zirka 10.000 Dessj. geschlagen werden. Aufgeforstet worden sind im vergangenen Jahr dagegen nur 1.000 Dessj. und in diesem Jahr sollen es 2.000 werden. Selbst wenn man annimmt, dass 40% des Waldes Laubholz wären, die keiner Aufforstung bedürften, oder sich natürlich besamen, so verbleiben gegen 10.000 Dessj. unaufgeforstet. Ziehen Sie noch in Betracht, dass die russische Regierung durch ihre Institution Ossotop usw. Tausende von Dessjatinen gefällt hat, dass die Waldbesitzer während des Krieges gezwungen wurden, grosse Mengen Brennholz zur Verfügung der Stadt Reval zu fällen und auch diese Flächen, sowie die Hiebfläche des Jahres 1919 unaufgeforstet bleiben, weil die Wälder verstaatlicht wurden, so muss es jedem klar werden, der seinen Kopf nicht wie der Vogel Strauss in den Sand steckt, wohin wir steuern. Der Schmuck und der Reichtum des Landes, die schönen Wälder, gehen unrettbar dem Untergang entgegen.

Ziehen Sie noch in Betracht, dass durch das Weiden des Viehs in den Wäldern die Gräben verschüttet werden, zum Reinigen aber keine Mittel angewandt werden, so müssen Zehntausende von Dessj. versumpfen.

Zur Schaffung neuer Werte wird im Budget Ministeriums für Landwirtschaft kaum etwas hergegeben. Die Gebäude der aufgeteilten Güter verfallen, und Millionen Kulturwerte gehen verloren. — Was die auf den enteigneten Gütern ingrossierten Schulden anbelangt, so habe ich heute erfahren, dass in dieser Angelegenheit ein Gesetzprojekt eingereicht ist. Eine grosse Anzahl kleiner Rentner gerade diejenigen, die unter den gegenwärtigen Verhältnissen am schwersten tragen, waren bisher infolge der Nichtbezahlung der Zinsen derselben ihrer letzten Existenzmittel beraubt.

Von der Entschädigung für die enteigneten Güter will ich nicht weiter reden. Es ist ja bekannt, dass ein Entschädigungsgesetz fehlt. Darauf hinweisen aber muss ich, dass der Staat sich wird einmal entscheiden müssen welche Rechtsprinzipien er anwenden will. Die des zivilisierten Westens, die nur Enteignung

gegen gerechte Entschädigung kennen, oder die des Ostens, nach den genommen wird, was gut dünkt, die aber dahin führen, dass 20 Millionen Einwohner eines Staates an Hunger verkommen?

Bei den Ausgaben der weiteren Ministerien will ich nicht verweilen und mich den Einnahmen zuwenden. Die Gesamtsumme der ordentlichen Einnahmen beträgt 4.664.102.600 Mk., die der ausserordentlichen 851.650.800. Davon sind Steuern: direkte — 990 Mill. Mk., indirekte — 809 Mill. und Spiritusmonopol 1.112.000.000 Mk. Um nun beurteilen zu können, wie stark die Steuerschraube angezogen ist, müsste es bekannt sein, wieviel Steuern die Selbstverwaltungen erheben. Diese Angaben fehlen jedoch und der Gesetzgeber tappt im Dunkeln. Der Herr Innenminister sagte, die Budgets der Kreisverwaltungen und der Städte balancierten mit ca. 1 Milliarde ausschliesslich direkter Steuern, die der Gemeinden dürften $\frac{1}{2}$ Milliarde betragen, zusammen ca. $2\frac{1}{2}$ Milliarden. Nehmen wir an, dass es im Staate 250.000 Steuerzahler gibt (die Zahl der für die Einkommensteuer veranschlagten ist geringer), so macht das 10.000 Mk. pro Person. Ich halte das für eine hohe Besteuerung. Vergleich zwischen England und Eesti sind unmöglich, denn dort gibt es noch eben viele reiche Leute mit fundiertem Vermögen, die hier vollkommen fehlen. Die entscheidende Frage ist, können die Bewohner des Landes die Steuerlast auf die Dauer tragen? Ich habe immer den Standpunkt vertreten, dass Staaten hohe Steuern zahlen können, wenn diese gerecht und zweckmässig verteilt und erhoben werden. Ist das bei uns der Fall?

Ich möchte hier bemerken, das Unglück in der ganzen Welt liegt darin, dass die Steuermethoden aus der Vorkriegszeit stammen. So weit ich habe feststellen können, ist die Nachkriegszeit in dieser Beziehung vollkommen unproduktiv geblieben. Die Steuersätze waren vor dem Kriege so viel geringer als jetzt, dass es einleuchtend sein müsste, dass die Methoden einer Veränderung bedürfen. Wie die neuen Methoden aussehen werden, ist schwer vorauszusagen. Ich meine, man wird Steuern einführen müssen, denen der Steuerzahler sich nicht entziehen kann. Der Eindruck, den nicht während eines kurzen Aufenthalts in Deutschland, und Oesterreich in Gesprächen mit Menschen, die ein Urteil

haben konnten, aufgenommen habe, war der, dass man mehr und mehr auf die indirekten Steuern zurückkommen wird, Verbrauchssteuern in stark differenzierten Formen. Die notwendigen Bedarfsartikel werden niedrig, die Luxusartikel möglichst hoch besteuert werden. Die Einkommensteuer wird vollkommen ungearbeitet werden müssen. Um die Bevölkerung an sie zu gewöhnen, wird man erst mit kleinen Sätzen beginnen müssen.

Die linken Parteien haben die Einkommensteuer zu ihrem Ideal erhoben und sehen in allen anderen Steuern eine Bedrückung des arbeitenden Volkes. Dabei kann ich nur konstatieren, dass keine Steuer mehr Erbitterung hervorruft, als die Einkommensteuer, wenn diese, wie es bei uns der Fall ist, von Einkommen erhoben wird, die das Existenzminimum nicht erreichen.

Herr Martna forderte neulich, dass ein Einkommen von 60.000 Mk. im Jahr frei bleibe. Wenn noch weitere Abzüge für Familienglieder gemacht werden würden, könnte ich mich damit einverstanden erklären. Es ist ganz unhaltbar, eine Einkommensteuer zum Existenzminimum zu erheben. Ueberhaupt dürfen die direkten Steuern nur in dem Masse angewandt werden, dass sie nicht den Charakter der Konfiskation, wie Leroi Beaulieu sagt, haben. Erreicht die Steuer eine gewisse Höhe, so wirkt sie demoralisierend, weil die Steuerhinterziehung beginnt. Das ist hinsichtlich der Einkommensteuer bei uns jetzt der Fall. Daher darf sie in der Form, wie sie bisher bestand, auch nicht weiter bestehen bleiben.

Bisher waren 2 Methoden der Erhebung bekannt: das Taxations- und Deklarationsverfahren. Bei uns war es weder das eine noch das andere, allenfalls kann man es aber als Kontributionsverfahren bezeichnen. Der starke Ausfall bei der Erhebung der Steuer ist in erster Linie der ungerechten Verteilung zuzuschreiben. Wenn auch die Zahl der Personen nicht so sehr gross ist, die reklamiert haben, so haben eben fast alle diejenigen Reklamationen eingereicht, die mit unerschwinglich hohen Summen besteuert worden sind. Der Ertrag der Einkommensteuer ist weit hinter dem erwarteten zurückgeblieben. Statt der im vorigen Jahr erwarteten 402 Millionen, hat sie nur 199 Mill. ergeben. Gerettet haben das Budget die indirekten Steuern, und namentlich die Zölle. Ohne sie hätte das

Budget mit einem grossen Defizit abgeschlossen. Und ich glaube, dass die indirekten Steuern von der Bevölkerung leichter getragen werden, als die direkten. Speziell auf dem Lande unter den Landarbeitern, mit denen ich zu sprechen viel Gelegenheit habe, herrscht grosse Erbitterung, wenn sie 1200 Mk. Einkommensteuer zahlen sollen, wo sie vielleicht nur etwas über 2000 Mk. an Barlohn beziehen. Die indirekten Steuern werden nicht so gemerkt.

Man sagt, dass die hohen Zollsätze bei uns an der Teuerung Schuld sind. Das stimmt aber nicht. Wie ich mich z. B. kürzlich zu überzeugen Gelegenheit hatte, kosteten Stiefel im Dezember 1921 in Deutschland 500 RMk. = 1000 EMk., in Reval die selbe Qualität aber 2200 EMk. Der Zoll beträgt nur 120 Mk. pro Paar. Handschuhe kosten in Berlin 175 RMk. = 350 EMk., hier aber 750 EMk., dabei beträgt der Zoll ca. 80 pro Paar. Wo bleibt also die Differenz? Der Kaufmann sagt, die hohen Steuern seien Schuld. Im allgemeinen lässt sich konstatieren, dass die Spannung zwischen den Preisen, die der Konsument zahlt und der Produzent erhält, eine enorm grosse ist. Die Teuerung hat auch keineswegs dem Preissturz her landwirtschaftlichen Produkte entsprechend nachgelassen. Ihr gegenüber kann nur die private Initiative der Gesellschaft durch Organisation von Einkaufsgenossenschaften, Konsumvereinen usw. Abhilfe schaffen.

Der am meisten unstrittene Einnahmeposten des Budgets ist das Spiritusmonopol: 1.112.000.000 Mk. Für 900 Millionen Mk. Spiritus soll bei uns getrunken werden, das macht 3000 Mk. pro erwachsenen Mann. Diese Zahl ist zu hoch, und doch wüsste ich auch dagegen kein anderes zweckmässiges Mittel, als den Kampf der Gesellschaft selbst durch Aufklärung und Belchrung. Mir ist es während meines Aufenthalts in Schweden vor 10 Jahren aufgefallen, dass man dort keine Betrunkenen sah, obwohl ich den Eindruck hatte, dass die Schweden recht gern trinken. Und mir wurde gesagt, die öffentliche Meinung, die ein betrunkenes Erscheinen an der Öffentlichkeit als Schande brandmarkt, habe dies zuwege gebracht. Bei uns ist das leider noch der Fall (M. Martna (sd.): In Berlin habe ich auch keine Betrunkenen gesehen.). Ich wohl, aber nicht so viele, wie bei uns auf der Narv-

schen Strasse! — Zwangsmittel helfen nichts, sie schaffen nur ein weitverbreitetes verbrechertum.

Viel mehr Verbreitung müsste der denaturierte Spiritus zu technischen Zwecken finden. Ebenso müsste der Spiritusexport, der doch früher bei uns sehr bedeutend war, wieder aufleben. Anfänglich, bis man den Markt wieder erobert hat, müsste man sich auch mit niedrigen Preisen begnügen. Wenn Herr Piiskar neulich meinte, falls man für den exportierten Spiritus nur den Selbstkostenpreis erhält, hätte es keinen Sinn, Spiritus zu Exportzwecken zu produzieren, so ist das ein Irrtum seinerseits. Den Spiritus produziert man um die Kartoffeln abzusetzen. Daher käme eventuell selbst eine Exportprämie für Spiritus in Betracht, um unsere Produktion zu fördern. (M. Martna (sd.): Eine Liebesgabe!) Wieso? Nur eine Unterstützung unserer Spiritusfabrikation, die für die Landwirtschaft unentbehrlich ist, denn ohne Kartoffelbau ist eine blühende Landwirtschaft bei unseren klimatischen und Bodenverhältnissen undenkbar.

Bei den Einnahmen des Landwirtschaftsministeriums muss ich etwas verweilen. Die stattliche Zahl von 607.979.000 Mk. ist in diesem Jahr für den staatlichen Grundbesitz eingestellt. Im vorigen Jahre wurden 364,8 Millionen realisiert. Zieht man davon die Ausgaben mit 253.166.100 M. ab, so verbleiben 354.862.000 M. = 2.150.000 Goldrubel.

Die Einnahmen setzten sich aus folgenden Hauptposten zusammen: Erstens der Reingewinn aus den Organisationen der Hauptverwaltung für Landorganisation: 120.477.000 M. Das ist die Gesamtsumme der Einnahmen aus dem verstaatlichten Grossgrundbesitz ohne Forsten. Ich habe in diesem Jahr an den Arbeiten der Subkommission für das Landwirtschaftsministerium nicht teilgenommen und bin infolgedessen auf ein überaus spärliches Material angewiesen, aus dem ich aber ersehe, dass auch in diesem Jahr der Staat im Verkauf des enteigneten Inventars 50% zugeschlagen hat, was einen bedeutenden Posten ausmachen müsste. Zieht man von dieser Summe die ins Budget aufgenommenen Ausgaben des Landwirtschaftsministeriums, die mit der Agrarreform zusammenhängen, zirka 60 Millionen Mark, ab, so verbleibt ein Reinertrag von 60 Millionen Mark = 360.000 Goldrubel.

Bereits im vorigen Jahr hat die Budgetkommission darauf hingewiesen, dass die Art der Abrechnung ungenügend ist, und den Wunsch geäußert, die Operationen der Hauptverwaltung für Landorganisation mögen abgerechnet werden und alle Ausgaben und Einnahmen das Budget passieren. Wie ich höre, ist derselbe Wunsch in diesem Jahre ausgesprochen worden. Es wäre wohl an der Zeit, dass dieser Schleier gelüftet würde.

Die Forstverwaltung steht aus dem Verkauf von Parzellen auf Auktionen — 280 Millionen Mk. und aus dem von aufgearbeiteten Materialien — 180 Millionen Mk., in Summa also 460 Millionen, vor. Im vorigen Jahr waren 400 Mill. Mk. aus den selben Quellen eingestellt; realisiert worden sind aber nur 253.346.000 Mk. Ob in diesem Jahr mehr erzielt werden wird, erscheint mir überaus fraglich, denn ein so schwerer Winter für Waldexploitierung, wie der gegenwärtige, ist lange nicht dagewesen.

Feststellen lässt sich dass im verflossenen Jahr die Gesamteinnahme des Landwirtschaftsministeriums tatsächlich 364,8 Millionen betragen hat, die Ausgaben des Ministeriums — 285,7 Mill., der Reinertrag also — 79,1 Mill. = 480.000 Goldrbl. Daher fehlt mir der Glaube an die jetzt im Budget eingestellten 608 Mill. Sei dem, wie es wolle. In der Vorkriegszeit hat der Grossgrundbesitz ca. 15 Millionen Rbl. an Einnahmen ergeben, wie ich es im vorigen Jahr ausgeführt habe. — Unterdessen geht die Vernichtung von Kulturwerten unaufhaltsam ihren Gang. Als ein Beispiel will ich Ihnen Daten über ein in diesem Jahre zur Aufteilung bestimmtes Gut im Fellinschen Kreise, Schwarzhof, geben. Die Gesamtgröße des Gutes beträgt 113 Dessj. Feld und 84 Dessj. Wiese, zusammen 197 Dessj., also ist es kaum grösser, als die Fellinschen Bauernhöfe. Auf dem Gute leben 18 Familien. Der Verkauf von landwirtschaftlichen Produkten im laufenden Jahre ist gewesen: Roggen — 1300 Pud, Hafer — 2200 Pud, Erbsen und Peluschen — 150 Pud, Kartoffeln — 6600 Pud (2200 Lof), Milch — 75.000 Stof, 10 Stück Groszvieh, 40 Kälber. Dieses Gut wird aufgeteilt. Ob es wohl auch nach der Aufteilung die selbe Quantität Produkte liefern können? — Höchstens 10—12 Ansiedler werden dort leben können.

Eine ganz unverständliche Massregel ist der Verkauf der Gebäude auf den ver-

staatlichten Gütern. Der Modus der Taxation ist in keiner Weise geregelt, sondern hängt ganz und gar von einer Kommission ab, die keinerlei Kenntnisse hat. Das Resultat ist, dass gleichwertige Gebäude auf 30.000 und auch auf Millionen geschätzt werden. Ob irgendein System diesen Taxationen zu Grunde liegt, weiss ich nicht. Und dies geschieht, bevor das Entschädigungsgesetz ausgearbeitet ist!

Ich möchte Sie nicht lange aufhalten. Unsere Stellungnahme zu der im Staat zum Gesetz erhobenen. Agrarreform ist schon wiederholt präzisiert worden. Für unsere Pflicht aber halten wir es, immer wieder auf die wirtschaftlich und auch moralisch verhängnisvollen Folgen des Gesetzes hinzuweisen. Praktische Vorschläge zu ihrer Beseitigung wollen wir nicht machen, da unsere Stimme jetzt verhallen würde. Aber die Zeit kommt noch einmal (A. Weiler (töer.): In einer anderen Welt!) Vielleicht. Ich selbst bin ja alt und erlebe es möglicherweise nicht mehr, aber Sie, Herr Weiler, sind jünger. (A. Weiler (töer.): Sie rechnen auf den Himmel, ich nicht.) Erst mit der Zeit erweist es sich, was für eine Verwirrung im Rechtsleben eintritt, so dass es den Anschein hat, dass auch die Justiz sich nicht mehr im Gesetz zurechtfindet. Dass die Gesetzgeber dieses alles gewollt haben, glaube ich doch nicht. Ich kann Ihnen Fälle nennen: Die Grundeigentümer einer ganzen Gemeinde kaufen zusammen ein Stück Land, das Rittergutsqualität besitzt, um es aufzuteilen und ihre Gesinde zu arrondieren. Dem Gesetz nach gelten alle Bauernhöfe der Gemeinde als enteignet! — Der Besitzer eines Bauernhofes, der seit Generationen in der Familie gewesen ist, kauft ein kleines Gütchen dazu. Seiner Grösse nach hat es nicht die Rittergutsqualität, ist aber als solches bezeichnet. Rittergut und Bauernhof gelten als enteignet! — Weiter: Ein Gutsbesitzer in Wierland besitzt eine Strandvilla bei, sagen wir, Baltischport. Die Villa wird enteignet. Wenn sei in Katharinental belegen wäre, wäre sie nicht enteignet worden, aber einige Werst weiter unterliegt sie der Enteignung! — Ja, was hat das mit einer Agrarreform zu tun?

Bevor ich schliesse, möchte ich noch auf eine Erscheinung aufmerksam machen.

die sich in der ganzen Welt Bahn bricht. Die Politik, im Lebendes Staates beginnt eine wesentlich andere Rolle zu spielen, als es bisher der Fall war. Die Diplomaten der Vorkriegszeit dürften abgewirtschaftet haben. Die wirtschaftlichen Fragen gewinnen eine immer grössere Bedeutung und werden in kürzester Zeit ausschlaggebend werden. Der Politiker und Staatsmann alter Schule wird dem Mann des Wirtschaftslebens Platz machen oder sich ihm unterordnen müssen. Nicht die Armeen werden die ausschlaggebenden Machtfaktoren sein können, sondern die wirtschaftliche Leistungsfähigkeit und Produktivität eines Staates. In Europa müssen diese Erscheinungen in absehbarer Zeit eintreten, denn der verelendete alte Kontinent kann nur unter dieser Voraussetzung wieder aufgebaut werden. Für unseren Staat aber gilt es, seine Konsequenzen daraus zu ziehen und sein Wirtschaftsleben auszubauen. Man vergesse nicht, dass ein grosser Teil der Einnahmen des Staates aus dem Transithandel stammt. Wobei es nicht auf die Summe ankommt, welche der Staatskasse durch ihn zufließen, sondern die Summen, die im Lande dabei verdient werden. Das ist eine Einnahme, auf die aber nicht für alle Ewigkeit sicher gerechnet werden kann. In den Verdiensten der gegenwärtigen Regierung gehört es, diese Konjunktur ausgenutzt zu haben. Der Schwerpunkt des Staates liegt aber in seiner landwirtschaftlichen Produktivität und im Blühen von Handel und Gewerbe.

Wird unser junges Staatswesen es verstehen, die Zeichen der Zeit richtig zu deuten, so wird es sich die Sympathien der Welt erobern und sich als Kulturfaktor ein Recht auf Schutz der Kulturwelt erwerben. Ein schwerer Irrtum wäre es anzunehmen, dass Europa bereits zur Ruhe gekommen ist. Wir sind weit davon entfernt. Schwere Zeiten kann es noch geben; mögen diese alle Bewohner des Landes geeint finden in dem festen Entschluss, allen Stürmen gemeinsam zu trotzen! Dazu muss aber Gerechtigkeit im Lande herrschen, die Macht des Stärkeren muss sich vor allgemein giltigem Recht beugen und das Recht des Schwächeren muss anerkannt und garantiert werden. (M. Martna (sd.): War es immer so?) Hindert Sie das, einem Ideal zuzustreben? (M. Martna (sd.): Sie haben Recht!)

Das Prinzip des Selbstbestimmungsrechts der Völker hat den estnischen Staat erstehen lassen.

Gemeinsamer Kampf aller Söhne des Landes, gemeinsam vergossenes Blut aller derer, die den Heldentod für die Heimat gestorben sind, hat den Staat gegründet und behauptet. Ein gleiches Recht auf die Heimat kommt allen ihren Kindern zu!

Chr. Arro (põl.): Lugupeetud rahvasaadikud! Meie oleme terwe eelarwe kõnesid kuulnud, mis enam-wähem üldist laadi kandsid ja minul ei ole mitte mõttes kõike seda kordama hakata. Mina arwasin põllumehes seisukohast mõnda osa meie eelarwes puudutada ja rahvasaadikutele esile tuua. Kõik eelkõnelejad on ühte ja teist ministeeriumi enam-wähem põhjalikult puudutanud, aga põllutööministeeriumist on nemand wäga kergelt üle läinud, wälja arwatud wast eelmine kõneleja härra Stackelberg, kes küll mitte wäga pikalt põllutööministeeriumist ei kõnelenud, aga siiski tähendusriigi tegi, mis wäga tähtsad on. Sellepärast asuksin mina nüüd põllumehes seisukohalt waadates meie põllutööministeeriumi eelarwe arwustamisele. Meil on waremalt eelarwest kõneldes wõrdluseks tarwitatud lähemaid naabririike, mis oma suuruse ja rahwahulga poolest meist palju lahku ei lähe. On tarwitatud wõrdlusi Daanist ja Soomest. Mina olen nende kahe riigi eelarweid silmitsenud ja leian, et siin summade suuruses Daani ja Soome wahel suuremaid lahkuminekuid ei ole. Et nüüd mitte liiga palju arwusid esile tuua, tarwitan wõrdluseks Daani põllutööministeeriumi eelarwet. Kogusummas on Eesti põllutööministeeriumi wäljaminekud — sajatuhandel ei ole suurt tähtsust, sellepärast räägin miljonites, — kui juurde arwata ka weel maaparanduseks minew summa, mis erakorralistes kuludes üles on wõetud, kuid siiski põllumajanduse huwides tarwitatakse, 263 miljoni. Daanis aga, meie raha peale ümber arwates, on see summa 765 miljoni suur. Muidugi teada, kui meie summade suurusega opeerime, on Daani ja meie wahel suur wahe. Daani wõib palju rohkem kulutada kui meie. Räägitakse, et Daani terwe inimese põlwe wõrra meist ees on oma põllumajanduse poolest, nii et selle juures imestada ei tule, kui nende põllutööministeeriumi wäljaminekute kogusumma meie omast märksa suurem on.

Kui nüüd aga põllutöoministeeriumi väljaminekuid hakkate jagama eriosadesse, siis muutub siin seisukord. Meie näeme, et meie põllutöoministeeriumi ametnikkude personaal ühes metsade peawalitsusega ümmarguselt 180 miljoni maksma läheb. Daanis kulub selleks otstarbeks 195 miljoni ära. Need summad on kaunis üksteise lähedal. Kui aga tähele paneme, missuguse protsendi põllutöoministeerium kogu oma väljaminekutest ametnikkude personaali palkadeks ja muudeks ametnikkude kõrwalkuludeks tarvitab, siis näeme, et see summa meil 68% kogu põllutöoministeeriumi väljaminekutest välja teeb, Daanis aga kõigest 25%. See on igatahes nimetamisewäärt wahe. Kuigi meie siin juures arwesse wõtame, et meil praegu maareform teostamisel on, ka seda osa maha arwates, ei saa meie wõrreldud arwusid kokkukõlasse wiia. (A. Weiler (töer.): Mis Teie sellest lõpuks järeldate?) Ma tulen selle juurde weel tagasi, kui Teie lubate. Tahaksin weel edasi tähendada, kuidas muudeks otstarbeteks meil ja Daanis summe kulutakse.

Põllumajanduslistele seltsidele annab Eesti põllutöoministeerium abirahadeks ja toetussummadeks ümmarguselt 8 miljoni marka, ehk 3% kogu põllutöoministeeriumi väljaminekutest. Daani põllutöoministeerium kulutab selleks otstarbeks 271½ miljoni ehk protsentides 35% kogu põllutöoministeeriumi väljamineku summast. (M. Martna (sd.): Seal on põllumehed ausamad, neile wõib rohkem kätte anda.) Kui rahwasaadikud sellest ehk huwitatud on, siis waatame, missuguste otstarbete peale ja missuguste seltside kaudu Daanis nimetatud summa tarwitatakse. Maaparanduse otstarbeks antakse seal 112 miljoni, metsaasjanduse edendamiseks 57 miljoni, loomakasvatuse otstarbeks 65 miljoni, piimatalituse edendamiseks 5 miljoni, auhindadeks wäike-põllupidajatele 19 miljoni, sõidurahadeks tegelikkudele põllumeestele õppimise otstarbel 1½ miljoni, kursuste toimepanemiseks 5 miljoni, seltsidele otsekoheste kulude katmiseks kui ka oma organisatsioonide ülewalpidamiseks 7 miljoni. See oleks siis kokku 271½ miljoni. (J. Piiskar (is.): Mitmetiinulised on aga Daanimaal kohad?) Ma arwan, et see liiga kaugele wiiks, kui meie eelarwe korras seda kindlaks teha tahaksime. Eesti ajakirjanduses on sellest juba küllalt juttu

olnud. (A. Weiler (töer.): Ühesõnaga — „oleme rääkinud“!) Mis nüüd puutub nende kohtade suurusesse wõi wäiksusesse, siis pean tähendama, et Daanis ka kaunis suuri mõisaid olemas on. (J. Piiskar (is.): Nende mõisad on wäiksemad kui Abjatalud!) Wast lubate, et mina seda paremini tean. Falstre saare peal on üks mõis, millel üle 3 tuhande Riia wakamaa põldu ja keegi ei mõtne tema kallale minna ja teda jagama hakata, sest leitakse, et ka niisugustel mõisadel oma otstarbe on. Ja sarnaseid mõisaid on weel palju olemas. Kõige selle kohta wõime saada kindlaid statistilisi andmeid. (J. Piiskar (is., naerdes): Aga mis teie siis kõnelete?) Ma ei tea, mis seal naerda on. See ei ole uudis, et meie põllupidamise olud Daanimaaga wõrreldes ühesarnased ei ole. Mis aga sellesse puutub, mis wiisi meie niisama kaugele saaksime, kui Daanimaal, siis sellest ongi siin jutt. Ja see küsimus puutub meie riigi eelarwesse, põllutöoministeeriumi eelarwesse. Mina leiain vähemalt, et kui sel wiisil kauemalt tahetakse edasi minna, siis meie küll seda aega näha ei saa, et oma põllumajandusega niisama kaugele oleksime, nagu meie lähemate naabrite juures Soomes, wõi Daanis.

Ma tulen tagasi selle esimese wõrdluse juurde, kus meie ametnikkude personaal põllutöoministeeriumi kulude kogusummast 68% ära tarwitab ja Daanis 25% välja tullakse. Siin tähendati, et Daanis on maareform läbi wiidud. Wäga õige! Aga ma tahan ka otsekohe tähendada, et kui meil nii wähe põllumajanduslise hariduse ja oskuse tõstmiseks wõidakse teha, see siis ka wäga palju ühenduses on meie maareformi teostamisega. Määratu suur protsent ametnikkude ülewalpidamiseks põllutöoministeeriumi kulusummast laseb ennast peajasjalikult sellega seletada, et meie kiire maareformi läbiwiimine nõuab erakordselt wäga palju ametnikka. Praeguse korralduse juures ei pääse meie neist kuludest mööda. Kuid ülemal ettetoodud wõrdlusi arwesse wõttes, tuleks ometi aru saada, et kaua niisugune seisukord kesta ei wõi. Kui wõrrelda neid sissetulekuid, mis praegu riigimaa annab, nende väljaminekutega, mis samal ajal tehakse, siis näeme, et riik on siin enam-wähem wahetalitajaks. Ta wõtab ühede käest, sagedasti isegi wäga palju hoonete ja maa renti ja annab seda teisele poole jälle wälja. Need põllutöoministeeriumi sum-

mad, mis tulewad, need ka lähewad ja muude riigi wäljaminekute katmiseks ei jää mitte midagi järele.

Kui meie põllumehed ei ole seda küsimust siamaani sel kujul esile toonud, siis on see üsna loomulik. Ei saa ju korraga kõigile abiks olla. Wanad põllumehed said ikka mõned aastad weel kuidagi läbi ajada. Kui see aga ikka nii kauemini edasi kestab, siis muutub seisukord nii põllumajandusele kui ka riigile väga hädaohtlikuks. Meie leiame, et maareformi teostamine on järsk, mida ometi ühelt poolt nii väga nõutakse, ja mille wastu teiselt poolt väga waieldakse, sealjuures seletatakse, nagu oleks endised põllumehed selle teostamise wastu... Ja, aga wastuolemiseks wõib ka põhjusi olla ja koguni terve rida. Teie seletate, nagu tahaks meie mõisasad tagasi anda endistele omanikkudele. (W a h e l h ü ü e: W a s t t a h a t e?) No, ma ei tea, mis poolest meile need endised mõisnikud nii väga tähtsad on, et nendele maid tagasi muretseda. Kui teie neid kulusid, mis meie praegune kiire maareformi teostamine nõuab, arwesse wõtate, siis peaks teile ka väga selge olema, mispärast endised põllumehed ei saa sellega päri olla. Et meie mõisasad inimestele wälja jagataks, selle wastu ei ole wanad põllumehed kunagi olnud. On räägitud ainult seda, et jagamist wõiks natuke pikemalt toimetada. Kui meie maareformi teostaksime rohkem pikkamööda ja ei tahaks mitte 2—3 aastaga kõike läbi wiia, siis tuleks ka see teostamine palju odawam ja meie põllutöministeeriumil jääks sunnitud wabaks, missuguseid ta wõiks tarwitada ka teiste põllumajandusliste harude peale. See ei ole mitte õige, kui meie kõik inimesed paneme mõneks aastaks maareformi teostamise töösse ja siis pärast nad lahti laseme. Wist on palju mõistlikum, kui meie osa neist selleks otstarbeks wõtame ja siis jõudu mööda seda tööd teeme, rohkem aastaid selleks kulutame. Mis on nüüd selle tagajärg, et oleme kõik inimesed maareformi teostamiseks ametisse pannud? Ainult see, et siin suurte kuludega tegemist on. Teie teate väga hästi, et meie endised talud, mida loeti 50—60 tuhande peale, ei ole kaugeltki niisuguses seisukorras, et seal reformi tarwis ei oleks ette wõtta. Mina arwan, et Saaremaa saadikutel peaks teada olema, kuidas seal pikisilmi oodatakse kruntide übermõõtmist ehk vähemalt kruntidesse ajamist, sest suurem osa Saaremaa

külasid on praegu alles ühispõllupidamises. Põllutöministeeriumil ei ole selleks mitte aega, et kruntimise tööd korraldada waid seadusi wälja anda, et endiste talude juures korralduse töid ette wõtta. Maamõõtjaid ei ole saada, sest kõik selle töö tundjad on praegu mõisade mõõtmise kallal ametis. Wabaid maamõõtjaid ei ole. See töö ootab ja väga wõimalik, et ta weel kaua aastaid peab ootama. Meie, endised põllumehed, jääme sel wiisil väga raskesse seisukorda, sest nõudmised meie wastu on väga suured.

Edasi teame, et põllumehed ootawad maa uuesti hindamist, sest ei ole mingit kindlat alust maksu wõtmiseks. Praegu tarwitakse mitmesuguseid wale aluseid maksude wõtmisel ja sel teel sünnib põllumeestele jälle palju ülekohut. Jällegi on sellekohased ametnikud maareformi teostamise juures tööl — ja asi wenib pikale. Meil on hulk uusi põllutöökoole asutatud, kuid meie teame ka, et nende koolide seisukord ei ole kaugeltki mitte hiilgaw. Waga raske on nende jaoks kohaseid juhatajaid leida, sest hulk agraarteadlasi on jällegi maareformi juures tegewad ja ainult mõnele üksikule põllutöökoolele on õnn osaks saanud omale ajakohast juhatajat saada, teised on pidanud wiletsamatega leppima. Nii on maal suur puudus agronoomidest, kes põllumeeste keskel haridustööd teeksid. Ma wõiksin weel terve rea põhjendusi ette tuua, mis näitawad, et meie õigel teel ei ole. Wanemate põllumeeste soow on, et maareform mitte ei saaks teostatud nii kiires korras, nagu seda siamaani on tehtud ja weel aasta wõi paari jooksul teha kawatsetakse, waid et seda saaks teostatud pikkamisi, nii et jääks üle nii summasid kui ka jõudusid, esimesi wanade põllumeeste seisukorra parandamiseks, teisi — põllumajandusliste hariduse tõstmiseks.

Kui nüüd aga nende summade juurde asuda, mis puutuwad otsekoheesse seltskondlisesse toetamisesse põllumajanduse tõstmise alal, siis peab ütleva, et nad väga wäikesed on. Nad ei ole seda wäärt, et siin pikalt ja laialt nendest kõnelda, sest see umbes 8 miljoni marka, mis keskseitside ja muude üleriikliste põllumajandusliste organisatsioonide toetamiseks riigi poolt antakse, on sedawõrd wäikene, et tema abil hoitakse küll organisatsioonid elul, wõidakse ka mõned ametnikud wõtta, aga suurt sellega midagi ära teha ei saa. Meie, põllumehed, ei mõtlegi, et siin peaks lähemal ajal samasuguseid

suuri summe kulutama, nagu Daani seda oma põllumeestele lubada võib. Sellest ei või esialgul juttugi olla, aga igatahes peaksid need summad palju suuremad olema. (L. Johanson (sd.): Pool nendest summadest läheb ju põllumeeste kogule!) Mis siin praegu ette toote, see näitab, kuidas meil üldse põllumajanduslise hariduse tõstmise peale waadatakse, et seal mõne sajatuhande marga juures, mis riik põllumeeste hariduse tõstmiseks leiab võimaliku olema anda, suured waidlused tekiwad selle üle, kas see aga mitte ilmaaegu ei ole, et võib kergesti olla, et ei tea, missugused põllumehed neid kursusi korraldavad ja missugused tagajärjed neil saavad olema. Nii on vähemalt eelarwe-komisjonis sellest kõneldud, pikalt ja laialt waideldud. Kui nüüd põllumehed nendemadele rahwasaadikutele ettepaneku teeksid, lubatagu neid korraldada mingisugune organisatsioon, mille nimi teile tutaw on, — põllutöökoja nime all, — kus põllumehed ise endilt seaduses lubatud maksu wõtaksid, siis kardetakse jälle, kas seal ehk aga poliitikat ei aeta. Põllumeeste poliitika on meil väga kardetawaks asjaks saanud. Kuid mis ta tõepoolest on? See, et põllumehed tahaksid kõik teha, mis võimalik, et põllumajandust meie riigis tõsta, aga teatawalt poolt woideldakse selle wastu. Ma ei pruugi siin seletama hakata, et meie põllumeeste seisukord hiilgaw ei ole, seda on teised siin juba pikalt ja laialt teinud ja mitte ükski paremalt poolt, waid isegi pahemalt poolt on niisuguseid hääli kuuldawale tulnud. Nimelt ütles rahwasaadik Piiskar oma arwustawas kõnes, et meil ehk wahest jätkuiski põllumajanduslisi produkte wäljawedamiseks, aga see, mida wälja wedada võiks, ja mida wälja wedada tahetakse, ei kõlba wäljasturule. Meie karjasaadused, näituseks, wõi ja juust, ei ole mitte nende omadustega, mis nendes riikides nõutakse, kuhu meie neid wälja wedada võiksime. Kas see ei ole selge tunnistus, et meie põllumajandus alles madalal järjel seisab ja et seda tingimata waja tõsta, sest ei ole turgu, kuhu meie produktid kõlbaksid. Omal ajal, kus võimalik oli aineid Peeterburi turule saata, oli seisukord natukene teine, sellepärast, et seal nõudmine saaduste headuse kohta wäiksem oli, kuna aga Öhtu-Euroopa turunõudeid meie täita ei suuda. Meie oleme Daani eelarwes wõrdlemisi suuri summe leidnud, mis lähewad põllu-

majanduse tõstmiseks. (J. Piiskar (is.): Kust Daani need suured summad saab?) Põllumeeste käest, sest põllumajandus, mis hästi korraldatud, toob sisse suuri summe, millest raske ei ole osa riigile ära anda. See on just see wale seisukord, millest siin kõnelesin ja kui meie nii edasi tahame minna, siis ei jõua meie põllumees riigile warsti midagi maksta. Meie võiksime aga tõesti ruttu ja palju põllumeeste käest saada, kui neile ka midagi lubaksime nendest summadest, mis riigikassasse kas otse ehk kaudsel teel põllumeeste eneste poolt maksetakse. Põllumehed ei taha mitte armuand, waid nemad tahawad osa saada neist riigi sissetulekutest, millede peale neil täieline õigus on. Peale eelpool ette toodud toetussummade peab Daani põllutöministeerium oma kulul ülewal suurema arwu kõrgema haridusega põlluteadlasi, kes üle riigi laiali põllumeeste keskel asuwad ja kellede hooleks on põllumajanduslisele edenemisele igal alal kaasa aidata. Seal minnakse weelgi kaugemale. Daani põllutöministeerium hooldseb otse oma ametnikkude läbi selle eest, et põllumeeste produktid, mis omal maal ülearused, läheks wälja heas korras ning kõige kõrgema hinna eest. On olemas Daani põllutöministeeriumil weel ametnikud, kes sise- kui ka wälisriikides selle järele walwawad, et Daani põllumeeste produktid, mis oma riigis üle jäänud, kõige parematel tingimistel wäljasturule pääseks. Sellest seisukohast ei ole meil midagi suudetud ära teha. Edasi puudub weel meie wanematel põllumeestel rahalaenamise võimalus. Põllumeestel on tarwis maad parandada, kuid puudub selleks raha. Igas põllumajanduslises riigis on põllumehel võimalus pikaajalist ja odawa protsendiga laenu saada, meil pole seda aga mitte. Meil on põllumehi, kes oskaks, ja kes tahaks maaparanduse töid põldudel ja soodes ette wõtta, kuid neil puudub selleks tarwiline abi. Wanal Wene walitsuse ajal ei olnud selleks ka korralikku võimalust, kuid siis oli põllumehi, kellel olid teatawad wabad summad ja agaramad põllumehed laenasid nende käest. Protsendid olid küll kurnis kõrged, kuid vähemalt polnud tarwis seda kolme kuu pärast tagasi maksta, nagu nüüd pankadesse ja tagajärg oli see, et meie põllumehed enne sõda väga suurel määral maaparanduse tööd tegid. Tulleb otsekohe sellega rehkendada, et kui meie ei võimalda põllumeestele pikaaja-

list ja odawa protsendiga laenu, siis ei wõi nende käest ka suurt midagi loota. See oleks nüüd õige lühidalt öeldud, mis põllumehel põllutöoministeeriumi eelarwe kohta ütelda on.

Mööda minnes tähendaksin ma mõnda haridusministeeriumi eelarwe kohta. Weel täna enne eelarwe juurde üleminekut, oli meie koolideküsimum õige terawalt päewakorral ja õige huwitalw oli kuuida põllumeeste saadikutel, kuidas meie kooimehed opereerisid isegi miljardiga. Härra Annusson tähendas, et suurt takistust haridusala laienemisele teha parempoolsete pessimistiline waade meie koolide kohta. Kas tõesti arwamisel oilakse, et meie põllumehed ei oska hinnata rahwa üldise hariduse wäärtust, ega ei oska aru saada, et meie rahwa kooimajad ei wasta elunõuetele, Ei saa ju salata, et meie koolimajade seisukord mitte hiilgaw pole. Juba Wene walitsuse ajal anti süüiks, et põllumehed ei tahta seda ega teist koolide heaks teha. Meie rahwasaadikutel ei peaks mitte teadmata olema see raske minewik, millest meie põllumehed wälja tulnud. Meie peaksime seda siimas pidama, et ainult kokkuhoidmise teel on wõimalus edasi saada ja kui midagi tehakse, siis tuleb seda jõudu mööda ja pikkamisi teha. Praegu aga tullakse pahemalt poolt suurte summadega Riigikogus wälja, mida tahetakse koolide korraldamiseks ära tarwitada, ning seletatakse, et see wäga tarwilik olla. Selle wastu pole ka keegi waielnud, et see mitte tarwilik ei ole. Kuid küsimus seisab selles, kas meie jõuame nii ruttu ja kiiresti kõike seda wälja anda, kas see lõpuks meie rahwale raskeks ei lähe? Kui meie siin kõneleme mõnest wäiksest summast, mis põllumajanduse edendamiseks tarwis läheks, et põllumees jõuaks lähemal ajal ka üldise hariduse peale rohkem kulutada, siis leiawad pahempoolsed rahwasaadikud, nagu oleks see naljaasi. Kui meie endid põlluharijaks riigiks loeme, siis ei peaks see mitte naljaasi olema. Haridusministeeriumi kulude juures tehti siin ka niisugune seletus, nagu oleks meie eelarwekommissjoni esimees oma esimeses kõnes seda summat kuidagi suurendanud. Mulle paistab see wäga imelik, et ühe ja sama rühma liikmed: härra Kukk seletab, et see summa umbes miljard on, mis meie koolide peale wälja antakse, kuna sealtsamast rühmast härra Annusson seletab, et see kogusummas 600.000.000 wälja teeb. Mina ei ole nüüd haridusministeeriumi

eelarwega niipalju tuttaw ja ei ole ka andmeid meie kogukonna omawalitsuse wäljaminekust selles alal, aga wähemalt olen küll sel arwamisel, et meie eelarwekommissjoni esimees seda summat wist mitte suurendatult ette toonud ei ole. Tõepoolest on see summa, mis Riigikogu poolt wäljaantud seadus ära määrab nii suur ja wähemaks teda teha ei saa. Kui nüüd haridusministeeriumi kulude juures wäga palju waieldakse ja süüdistatakse üht-teist, siis tõepoolest on meil selles asjas täiesti ühesugune arwamine, et rahwahariduse peale peaks palju kulutama. Mille wastu meie põllumehed oleme on see, et mitte ülepea-kaela, waid pikkamööda. (J. Piiskar (is.): Aga ikka põllumeestekogudele.) Teie seletate jälle põllumeestekogudest. Mina ei ole kogu eelarwes leidnud, et riik mõtleks ka põllumeestekogudele midagi anda. Põllumeeste keskseltsidest, nende tööst ja tegevusest kõneldakse seal ja selleks kulutakse 8.000.000 marka, aga meie üldine haridus läheb maksima üks miljard! (J. Piiskar (is.): Kas põllumeeste lapsed ka sellest haridusest osa saawad!) Kui meil maksmas on üldine koolisundus, siis peaksite seda wahest ehk paremini teadma, kas nad käwad koolis wõi mitte.

Edasi tahaks ma paar sõna ütelda ka sõjaministeeriumi kohta. Meie põllumehed leiame, et siis ainult põllumajandus wõib edeneda, kui riigis rahu walitseb ja selles mõttes on meie soow ka, et riigikaitse igatahes nendele nõudmistele peab wastama, mis enam-wähem kindlustaks rahulist töötegemist põllumajanduses, sest kui sõda lahti puhkeb, siis teame wäga hästi, keda tema kõige raskemalt puudutab, s. o. põllumeest. Meie ei saa aga selle juures mitte tähendamata jätta, et siamaani on kuidagi moodi neist kuludest üle saadud, mida riigikaitse meile peale paneb. Pika peale käib ta üle jõu. Meie, põllumehed, siiski arwame, et peaks lähemal ajal wäljapääseteed leidma, kuidas neid kulusid nõnda wõimalik wähen-dada oleks, et meie riigikaitse selle all mitte ei kannataks. Et meil seda käesolewa eelarwe juures wõimalik teha oleks, — see on iseenesest selge, et see wõimalik ei ole, aga meie loodame wähemalt, et tulewase eelarwe ajaks wast ehk saadakse nendest soowidest samm edasi, mida siinkohal rahwasaadik Laidoner on toonitanud. Kui see täide läheb, ja suuremad summad sõjaministeeriumi wäljami-

nekutest wabanewad, siis wõidakse neid summe heade tagajärgedega sinna paigutada, kus praegu tühjad kohad on.

Edasi tähendaks ma töö- ja hoolekandeministeeriumi kohta nii palju, et meil esinetakse rahwasaadikute poolt kõiksuguste seadustega, mis tahawad ära määrata põllutööliste palkasid ja tööpäewa pikkust. On olemas komisjonis praegu niisugune seadus. (L. Johanson (sd.): Ei ole, ammu sõite ära!) Aga seadust, mida põllutöölised pikisilmi ootawad, ei ole siiani mitte teostatud ja minul on teadmata millal see sünnib, see on seadus, mis meie põllutöölisi kinnitaks haiguste ja õnnetuste vastu. (Wahelhüie pahemalt poolt ja keskelt: Kellele Teie silmitete? Kellele Teie õnge wiskate?) See on ometi väga eluline seadus ja siin tuleb ainult imestust awaldada, et niisugust seadust weel ei ole maksuma pandud, sest suur hulk inimesi on sellest küljest täitsa kindlustamata. (J. Piiskar (is.): Kas Teie ministritele seda ka olete rääkinud?) Kui aga esinetakse mõnelt poolt niisuguse seadusega, et maksjateks peawad olema ainult tööandjad ja riik, määramise õigus on ainult töölistel, siis niisugustel seadustel ei saa tagajärgi olla ja oleks soovitaw, et kui seadus ette pannakse, siis peaks tema olema ikka niisugune, et ta mõlemale poolele wastuwõetaw oleks.

Need oleksid wäiksed märkused käesolewa aasta eelarwe kulude kohta. Lõpuks tahaks weel tähendada mõnda põllumeeste seisukohalt ka tulude kohta. Meie leiame siin kohe eesrinna selle paljuräägitud tulumaksu. Siin teame väga hästi, et wist kellegile ei ole see maks nii wastumeelseks tehtud, kui põllumeestele. (J. Piiskar (is.): Teile on kõik maksud wastumeelse!) Igaüks teab, kui keerulised ja kirjud need maksulehed esimesel aastal olid. Harilik põllumees ei saanud neid mitte oma jõuga täita ja otsis selleks abilisi. Sealjuures ei peetud ülesantud tulu sugugi mõõduandwaks, waid määrati tulumaksu komisjoni poolt hoopis suurem summa, mis kuidagi wiisi tegelikule tulule ei wastanud. Tulumaks oli täiesti walla tulumaksu komisjoni oma heaksarwamise järele määratud ja need olid suuremalt jaolt poliitilised maksud, sest tol ajal olid wallawolikogus enamuses pahempoolsete waadetega mehed. (Wahelhüüded koha pealt.) Seega oli tulumaks esi-

mesel aastal enam-wähem täiesti poliitiline maks, sest ta määrati maksjate ilma waate järele. Praegu on asi ses suhtes wähe paranenud, aga põllumehed leiawad siiski, et see maks neile õiglaselt ei määrata. Meie põllumajandus on praegu weel niisuguses seisukorras, kus taludes raamatupidamist ei ole, sest selle jaoks puudub sellekohane ettevalmistus. Need wähesed märkused, mis põllumehed endile üles tähendawad, ei wõi tulumaksu juures mitte aluseks wõetud saada.

Edasi puudutaksin tollimaksusid. Ka neist on palju räägitud. Kuid ikkagi peab ütleva, et ka siin on suured summad, mis põllumeeste arwele tuleb kirjutada. Wiimasel ajal on asi wähe paranenud, sest mõnede wäljaweetawate ainete pealt on tollimaksu aiandatud. Aasta paari eest olid nemad aga küll niisugused, et täiesti wõimatu oli midagi wälja wedada. Selle tõttu läksid miljonid puudad kartulid halvaks. Põllumehed näeks väga hea meelega, kui wäljaweetawate ainete pealt tollimaks täiesti ära jäetaks ehk jälle nii wäike määrataks, et meie põllumees oma wiletsate tööriistade juures wäljamaaga wähegi wõistelda saaks.

Mis puutub sisseweo tollidesse, siis on põllumeeste huwidest wälja minnes väga soovitaw, et nende põllutööriistade ja abinõude peale, milledega põllusaadusi produtseeritakse, wõrdlemisi wäike maks pannakse. Kui nende peale jällegi suur maks määratakse, siis ei jõua meie põllumehed wäljamaa konkurentsi wälja kannatada.

Edasi peataksin ma wähe piirituse monopooli juures. Ka siin on kindel, et ka selle juures wõrdlemisi suur summa põllumeeste taskutest tuleb. (Wahelhüüded.) Mul tuleb siin meelde, mis rahwasaadik härra Martna piirituse suhtes tähendas. Ta tõi ette, — ma usun, et need andmed õigest allikast olid saadud ja õieti wälja kalkuleeritud, — et riigile piirituse toop omale 20 marka maksuma läheb. Kui nüüd piirituse toop 285 marga eest wälja müüakse, siia juurde weel 15 marka kulused arwata, siis saab riik ühe toobi juures 250 marka kasu. See on õige kena summa, aga ma tähendaksin siin juures, et see summa õige suurel määral põllumeeste arwel sünnib. Ei peaks wist mitte teadmata olema, mis praegu wiinawabrikud kartulite eest maksawad. Wiimaste hind on 30—35 marka puuda pealt. Kui nüüd küsida, kuidas wõib põl-

lumees nii odawa hinnaga praegustes tingimustes kartulid kasvatada, siis on selle peale raske wastata. Kui põllumees wiinawabriku lähedal asuks, nii et ta kartulid odawama weokuluga sinna kätte saab toimetada, siis wõiks ehk sellega veel kuidagi wiisi leppida, aga tihti tuuakse kartulid wiinawabrikusse 30 wersta tagant. Põhja-Eestis on wiinawabrikuid arwuliselt rohkem, kui Lõuna-Eestis ja selle tõttu on esimeses weokaugus vähem. Kauge maa tagant praeguse hinnaga kartulid wiinawabrikusse müües ei saa põllumees rohkem, kui webraha, kuna kartulid täitsa tasuta ära anda tulewad. (A. Weiler (töer.): Asutage tihemini piirituswabrikuid.) Ma arwan, et siin ka teine pääsetee oleks, et walitsus wõiks leida tee põllumeestele kartulite eest suuremat hinda wõimaldada. Nimelt seletawad piiritustöösturid, et riik nendele nõnda wähe piirituse kraadi eest maksab, et nemad põllumeestele rohkem maksta ei wõi. Leiab walitsus aga wõimalikuks piirituskraadi hinda tõsta, siis maksaksid nemad ka põllumeestele suuremat hinda.

See oleks kõik lühidalt, mis minul põllumeeste seisukohalt 1922 aasta eelarwe kohta ütelda oli. Meie, põllumehed, loodame, et kui järgmise aasta eelarwe Riigikogus arutamisele tuleb, siis endist põllumeest seal mitte täitsa ära unustatud pole, ehk see käesolewa aasta eelarwe juures kahjuks küll nõnda on.

(Kohtadelt: Lõpetada!)

17. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine. Juhataja K. Wirma: On ettepanek tehtud koosolekut lõpetada. Selle ettepaneku kohta sõna ei soowita. Selle ettepaneku vastu ei waielda. Loen ettepaneku wastu wõetuks. Riigikogu liigetele on kätte jagatud päewakord järgmise koosoleku kohta, kus ka koosoleku aeg ära tähendud. Selle koosoleku aja kohta sõna ei soowita, selle vastu ei waielda. Sellega on otsustatud järgmine koosolek homme õhtul kell 5 ära pidada. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9,20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees K. Wirma.

Abiesimees A. Kerem.

Abisekretäär W. Pezold.